

ВАЗОРАТИ ФАРҲАНГИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
КИТОБХОНАИ ДАВЛАТИИ БАҶАҒОНАИ ҶУМҲУРИЯВИИ
БА НОМИ МИРСАИД МИРШАКАР

Бузургони классики форсу тоҷик

АБӮАЛӢ ИБНИ СИНО

(Феҳристи тавсиявии адабиёт)

ДУШАНБЕ
«ИСТЕЪДОД»
2011

ТКБ 92я 2+91.9:5Г
А- 20

Му р а т т и б о н
Наргис Латипова,
Љурабой Раљабов,
Қурбон Авғонов.

М у х а р р и р
Муҳаббат Юсупова

Зери назари умумии номзади илмҳои
педагогӣ, дотсент **Қурбон Авғонов**

Абуалӣ Ибни Сино: Феҳристи тавсиявии адабиёт/Мураттибон
Наргис Латипова, Љурабой Раљабов, Қурбон Авғонов; Муҳаррир
М.Юсупова; Зери назари умумии номзади илмҳои педагогӣ,
дотсент **Қурбон Авғонов; КДБҶ** ба номи М.Миршакар.- Ду-
шанбе: Истеъдод, 2011.- 64 с.

© Китобхонаи давлатии бачагонаи
ҷумҳуриявии ба номи М. Миршакар, 2011

ПЕШГУФТОР

Абӯалӣ ибни Сино соли 980 дар деҳаи Афшанаи вилояти Бухоро чашм ба олами ҳастӣ кушодааст. Номи аслии ин донишманди бузург Ҳусайн ибни Абдуллоҳ ибни Ҳасан ибни Алӣ ибни Сино, лақаби илмиаш Шайхурраис аст, ки дар Аврупо бо номи Авитсена шӯҳрат ёфтааст.

Олимони аҳди эҳёи Шарқи Миёна як навъ пуле буданд, ки илму фарҳанги аҳди қадимаро дар дар Шарқу Ғарб бо илму фарҳанги аврупоии асрҳои миёна ва аҳди нав мепайвастанд.

«Ал-қонун-фи-тиб»-и Абӯалӣ ибни Сино дар тӯли ҳафт садсола китоби рӯимизии олимону табибони Аврупо буд. Бо оғози китобчопкунӣ дар Аврупо то соли 1500 китоби «Қонуни тиб»-и Сино 16 маротиба ба таъб расида буд¹. Ин китоб яке аз серхондатарини тиббӣ дар тамоми таърихи инсоният маҳсуб мегардад. Вале таъсири Ибни Сино дар рушди минбаъдаи тафаккури башар бо шарофати дониши энциклопедӣ доштаи бисёрсоҳаи ӯ буд.

Ҳар гоҳ ба таърихи маданияти ҷаҳонӣ назар намоед, хеле кам шахсиятҳои бузургеро дучор мегардед, ки ҳамчун Ибни Сино бо маҳсули илмию адабии хеш Шарқу Ғарбро ба ҳайрат оварда бошад.

Ибни Сино дар овони ҷавониаш тамоми илмҳои замонаш – адаб, сарфу наҳв, арифметика, геометрия, фалсафа ва тибро аз худ менамояд. Чӣ тавре, ки худи ӯ дар «Рисолаи саргузашт»-аш қайд мекунад, то синни 18 солагӣ ҳамаи илмҳои замонашро аз худ карда будааст. Пас аз муолиҷаи шоҳи Сомониён Ибни Сино ба дарбор барои хизмат даъват мегардад, вале он дер давом намекунад, зеро соли 999 давлати Сомониён ба хучуми

---

1. Раҳмонов Э. Тоҷикистон: таҷрибаи таърих ва дурнамои пешрафт: Андешаҳо дар останаи даҳсолаи Тоҷикистон // Ҷумҳурият. - 2001- 15 сентябр.

туркҳои Қарохонӣ аз Шимолу Шарк, Султон Маҳмуди Ғазнавӣ аз Ҷануб ва исёнҳои феодалҳои марказгурези иртиқои дохилӣ дучор шуда, барҳам меҳӯрад. Ба Ибни Сино ҳамчун ходими давлатии Сомониён, шахси ватанпарвар ва олими тараққиҳоҳи илми дунявӣ лозим омад ва аз дасти ҷаҳолатпарастон ҷилои ватан кунад. Аз ҳамин вақт сар карда, давраи оворагардии Ибни Сино сар мешавад ва то охири умраш (18 июни соли 1037) давом мекунад. Ҳоло оромгоҳи Шайхурраис дар Ҷамадони Эрон аст.

Шогирди Сино Абӯубайди Ҷуззонӣ ва дигар сарчашмаҳои адабию таърихӣ қайд мекунанд, ки ин марди таърихӣ зиёда аз 479 асар боқӣ гузоштааст, ки аз онҳо 456 бо забони арабӣ ва боқимондаи 23-тоаш бо забони тоҷикӣ-форсӣ мебошанд. Имрӯз қисми зиёди онҳо ба шакли панҷ ё бистҷилда дар китобхонаҳои ҷаҳон нигоҳ дошта мешаванд. Чанд мисоли дигар меорем.

Соли 1924-1925 Садриддин Айнӣ дар «Намунаи адабиёти тоҷик» номи Ибни Сино низ ворид кард. Баъдтар (1937) ӯ ба муносибати 900- солагии вафоти Абӯалӣ ибни Сино асари дигаре таҳти унвони «Шайхурраис ибни Сино»-ро меофарад.

Соли 1953 китоби Абдулғанӣ Мирзоев «Ҳикояҳо дар бораи Ибни Сино ва шахсияти ӯ» ва «Маҷмӯаи шеърҳо»- и Абӯалӣ ибни Сино (мураттиб М.Занд) ба таъҷ мерасанд. Баъдтар (1962) китоби Баҳром Шермуҳаммадов «Абӯалӣ ибни Сино» манзури хаводорон гардонидани мешавад.

Соли 1969 М.Болтаев «Ақидаҳои фалсафии Абӯалӣ ибни Сино» ва У.Султонов «Ақидаҳои фалсафӣ, иҷтимоӣ ва ахлоқии Абӯалӣ ибни Сино»-ро интишор мекунанд. С.Улуғзода ва В.Виткович киноповести «Ибни Сино»-ро таълиф намуданд.

Соли 1977 асари Раҳим Ҳошим таҳти унвони «Ибни Сино» интишор мешавад.

Соли 1980 1000- солагии Ибни Сино тибқи қарори махсуси Сессияи XX конференсияи генералии ЮНЕСКО дар тамоми ҷаҳон ҷашн гирифта мешавад. Нашри асари Ибни Сино «Ишорот ва танбеҳот», ҷилди 2-ми «Осори мунтахаб»-и Ибни Сино, маҷмӯаи шеърҳои бо номи «Авҷи зуҳал» ба забонҳои

точикӣ, русӣ ва форсӣ нашр мегарданд. С.Улуғзода асари «Пири ҳақимони Машрикзамин»-ро таълиф менамояд ва маҷмӯаи мақолаҳои «Мушкилоти Ибни Сино», китобҳои У.Султонов «Муосирони Ибни Сино» ва «Сурат ва сирати Ибни Сино» аз ҷоп мебароянд. Китобчаи Қ. Восиев «Омӯхтани ҳаёт ва эҷодиёти Сино дар синфи 8» ба таъб мерасад. Моҳирхуча Султонов китоби «Аҳамияти «Рисолаи саргузашт» дар омӯзиши аҳвол ва осори Ибни Сино»-ро ҷоп мекунад. Соли 1981таҳти номи «Ҳақими мумтоз» (нақлу ривоятҳо дар бораи Ибни Сино) нашр мегардад.

Мӯъмин Қаноат достони «Гаҳвораи Сино»-ро (1983) таълиф менамояд. Нашри «Пирӯзинома» (ҳикояҳои панду ахлоқӣ) ва асари В. Воскобойников «Ҳақими бузург» аз ҷоп мебарояд. Таълифи киноповести Сотим Улуғзода ва В.Виткович «Ҷавонии Сино» ба тавсиб мерасад ва филми ҳуҷҷатии «Абӯалӣ ибни Сино» дар экран намоиш дода мешавад. Баъдан филми ҳунарии «Абӯалӣ ибни Сино»-ро ба навор мегиранд. Аз рӯи асари А.Рабиев «Оғози умри ҷовид» дар студияи телевизиони тоҷик намоишномаи театри ба тасвиб мерасад.

Ҷилди 3-ми «Осори мунтахаб»-и ӯ (1985) ва китоби Ш.Ҳусейнзода ва Х.Шарифов «Мақоми Сино дар шеърӯ адаби тоҷик» нашр мегарданд.

Солҳои минбаъда (1991-92) асарҳои «Рисолаи ҳудуд» (1991), «Таълиқот» (1992), «Рисолаи саргузашт» (Зери таҳрири М.Султонов,1993) ва ҷилди 4-ӯми «Мунтахаби осор»-и Ибни Сино рӯи ҷоп меоянд.

4 апрели соли 1994 бо Фармони Раёсати Шӯрои Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ид кардани зодрӯзи Абӯалӣ ибни Сино» ба тавсиб мерасад ва аз ҳамин сол рӯзи 18 август рӯзи зодрӯзи Ибни Сино ва рӯзи табибон эълон мегардад.

Баҳшида ба 1025- солагии Ибни Сино соли 2005 ду ҷилди «Осор»-аш ва маҷмӯаи мақолаҳои «Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ» (ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ) манзури муштариён гардонида мешаванд.

Хотираи неки ин марди фарзонаи миллат эҳтиромона имрӯз пос дошта мешавад. Дар Душанбе Донишгоҳи тиббии Тоҷикистон номи ӯро сазовор гашта, мукофотҳои давлатии Тоҷикистон оид ба илму техника ба номи Сино ба олимони дода мешаванд. Ҳайкали Сино дар яке аз ҷойҳои хушманзараи пойтахт қомат афрӯхта, ба ҳусни шаҳр шукӯҳу шаҳомати хоса мебахшад.

Медали ҷашнӣ бо акси Аллома Ибни Сино аз рӯи амали расоми иронӣ Абулҳасани Сиддиқӣ дар Фаронса сикка зада мешавад.

Феҳристи тавсияви мазкур аз силсилаи «Бузургони классики форсу тоҷик» мебошад, ки онро Китобхонаи давлатии бачагонаи ҷумҳуриявии ба номи Мирсаид Миршакар ба ҳаёт ва фаъолияти яке аз нобиғаҳои давру замон шайхурраис Ибни Сино бахшидааст ва дар феҳристҳои минбаъда бошад, шуморо бо бузургони дигар ошно месозад.

Дар қисмати аввали дастур санаҳои муҳими ҳаёт ва эҷодиёти Сино пешкаш карда мешаванд ва сипас мавод таҳти унвони «Осори Абӯалӣ ибни Сино» ба тариқи зайл: осори мунтахаб, маҷмӯа ва асарҳои алоҳида ва осориаш дар маҷмӯаҳои мухталифу саҳифаҳои матбуоти даврӣ манзури хонандагон мегарданд.

Боби дуввуми он таҳти унвони «Адабиёт дар бораи рӯзгору осори Абӯалӣ ибни Сино» номгузорӣ шудааст. Дар қисмати аввали он асарҳои алоҳида, Сино дар китобу маҷмӯаҳои алоҳида ва матбуоти даврӣ, мақоми Сино дар адабиёти ҷаҳонӣ, Сино дар адабиёти бадеӣ ва Сино дар санъату тиб оварда мешаванд.

Дар қисмати охири феҳрист «Рӯйхати дастурҳои методии библиографӣ бахшида ба Абӯалӣ ибни Сино»-ро пайдо мекунед, ки онҳо барои дарёфти маводи дилхоҳи солҳои мухтарифи пешина ба шумо кӯмак мерасонанд.

Кӯмакфеҳристҳои номгӯи осори ӯ ва ашхос барои дарёфти фаврии маводи зарурӣ мадад мекунанд. Кӯмакфеҳристи алифбоии ашхос шуморо бо офарандагон - муаллифону

мухаррирон, тартибдиҳандагону мутарҷумон ва ғайраҳо ошно мекунад.

Феҳрист аслан аз чиҳати таинот оммавию таблиғотӣ мебошад ва ба онҳое, ки ба омӯзиши ҳаёту осори Ибни Сино тавачҷӯҳ зоҳир менамоянд, пешниҳод мешавад. Дастурро толибилмони синфҳои болоии мактабҳои миёнаи таҳсилоти умумӣ ва омӯзгорон, таърихшиносону ҷомеашиносон, китобдорон ва гурӯҳи васеи хонандагон низ истифода бурда метавонанд.

САНАҲОИ МУҲИМИ ҲАЁТ ВА ЭҶОДИЁТИ АБӮАЛӢ ИБНИ СИНО

Абӯалӣ ибни Сино 16 августи соли 980-ум дар оилаи Абӯалӣ Ҳусайн ибни Абдуллоҳ ибни Ҳасан ибни Алӣ ва Ситорабонуи деҳаи Афшанаи Бухоро таваллуд ёфтааст.

- 991-992- Дар назди мантиқшиносу файласуф ва мунаҷҷиму табиб Абӯабдуллоҳ Иброҳим ибни Ҳусайн Нотилӣ таълим гирифтааст. Баъдан ба ӯ Исмоили Зоҳид илм омӯзондааст.
- 993- Ба омӯхтани илми тиб дар назди Абӯмансур Ҳасан Нӯҳи Қамарӣ шурӯъ менамояд.
- 996-997- Ба омӯхтани илоҳиёт камар мебандад.
- 997- Аввалин асари худ «Мӯътасаш-уш- шуаро» - ро доир ба илми арӯз таълиф кардааст. Барои муолиҷаи подшоҳ Нӯҳ ибни Мансур ба дарбор даъват карда мешавад ва ба китобхонаи подшоҳии «Савон-ул- ҳикмат» ворид мегардад.
- 999- Баъд аз шикасти давлати Сомониён аз зулму ситами Султон Маҳмуд ба Хоразм фирор мекунад.
- 1002-1003- Фирор ба Гургон ва Рай. Дар Гургон ба навиштани боби аввали «Ал - Қонун» оғоз менамояд.
- 1012- Шогирди вафодораш Абӯубайд Абдулвоҳид ибни Муҳаммади Ҷузҷонӣ ба хидмати Ибни Сино шурӯъ намуд ва 25 сол дар хизматаш буд.

- 1023- Ба Исфаҳон омада, асарҳои машҳури худ «Китоб-ун-начот», «Ишорот ва танбеҳот», «Донишнома» ва «Китоб-ул-ҳидоя»-ро рӯи қоғаз овард. Зиндонии Фардаҷон гашт.
- 1024 -1025- Қиссаҳои «Рисолат-ут-тайр» ва «Ҳай ибни Яқзон»-ро хангоми маҳбусӣ дар зиндонии Фардаҷон менависад.
- 18 юни соли 1037- Дар Ҳамадони Эрон вафот мекунад.
- 1037- Шогирди Шайхурраис Абӯубайд Ҷузҷонӣ асари тарҷумаиҳолии «Рисолаи саргузашт»-ро ба анҷом мерасонад. Асар аз ду қисм иборат буда, қисмати аввал нақлу таҳрири худӣ Ибни Синост ва қисми дуюм ба қалами шогирдаш тааллуқ дорад.

1. ОСОРИ АБЎАЛӢ ИБНИ СИНО

1.1. Осори мунтахаби Сино.

1. Осори мунтахаб /Иборат аз 10 чилд; Ҳайати таҳририя М. Осимӣ, Ғ.Ашӯров, М.Диноршоев ва диг; Шӯъбаи фалсафаи АФ РСС Тоҷикистон.- Душанбе: Ирфон, 1980-

Ҷ.1, 1980.- 478 с.

Мундариҷа: Осори мунтахаби Абӯалӣ ибни Сино.- С.5-14; Рисолаи саргузашт.- С.15-26; Донишнома: Мантиқ.- С.29-56; Илоҳиёт.- С.57-107; Табиӣёт.- С.108-139; Ишорот ва танбеҳот: Мантиқ.- С.143-180; Ҳикмат.- С.181-260; Азҳавия.- С.261-294; Мабдаъ ва маод: Нахустин гуфтор.- С.295-353; Гуфтори дуввум.- С.353-365; Мақолаи сеюм.- С.365-389; Тавзеҳот.- С.391- 470.

Ҷ.2, 1983.- 558 с.

Мундариҷа: Муқаддима.- С.5-10; Рисолаҳои фалсафӣ - адабӣ: Тадбири манзил.- С.13-28; Рисолаи ишқ.- С.29- 44; Рисолаи нафс.- С.45-60; Дар баёни тақсими нуфус.- С.61-65; Ҳай ибни Яқзон.- С.66-73; Қурозаи табиӣёт.- С.74-96; Рисолат-ут-тайр.- С.97-100; Дар ақсоми улуми ақлия.- С.101-109; Мабдаъ ва маод.- С.110-114; Дар баёни кайфият ва иллатӣ будани замин.- С.115-124; Рисолаи аҳд.- С.125-127; Таҳсил-ус-саодат.- С.128-143; Феълу инфиол ва қисматҳои он.- С.144-149; Муршид-ул-кифоя.- С.150-166; Таъбир-ур-рӯё.- С.167-175; Рисолаи кадр.- С.176-186; Дар ҳақиқат ва кайфияти силсилаи мавҷудот ва тасалсули асбоби мусаббатот.- С.187-194; Меъёр-ул-укул дар фанни ҷарри исқол.- С.195-211; Дар зикри сабабҳои раъд.- С.212-215; Достони Саломон ва Абсол.- С.216-218; Рисолаи мусиқӣ.- С.219-227; Махориҷ-ул-хуруф ё асбоби худус-ул- хуруф.- С.228-241; Ҳикмати арӯз.- С.242-246; Зафарнома.- С.247-250; Рисолаҳои

тиббӣ: Урчуза-фи-тиб- С.253-316; Алвоҳия.- С.317-396; Давоҳои дарди дил.- С.397- 431; Тавзеҳот.- С.433-544.

Ҷ.3, 1985.- 447 с.

Мундариҷа: Осимӣ, М. «Китоб-уш-шифо»-и Абӯалӣ Сино.- С.5-15; Аз «Китоб-уш-шифо: Фанни самои табиӣ: Мақолаи аввал: Дар асбоб ва мабодии табиӣ.- С.19-77; Мақолаи дуввум: Дар ҳаракат ва макону замон.- С.77-156; Мақолаи саввум: Дар умуре, ки оризи табиӣ аст аз ҷиҳати он ки дорои кам мебошанд.- С.157-224; Мақолаи чаҳорум: Дар аворизи ин умури табиӣ, ки гуфта шуд ва муносибати баъзе бо баъзе ва умуре, ки ба муносиботи онҳо тааллуқ мегирад.- С.224-288; Осмон ва ҷаҳон.- С.291-336; Кавн ва фасод.- С.339- 406; Тавзеҳот.- С. 407- 427.

4. Ҷ.4, 1992.- 318 с.

Мундариҷа: Сулаймонов, С. Пешгуфтор.- С.5-18; Ҳикмати машриқия: Мантиқ.- С.21-77; Табиӣ.- С.78-179; Нафс.- С.180-242; Китоби ҳидоя: Мантиқ.- С.245-258; Табиӣ.- С.259-278; Илоҳиӣ.- С.279-294; Тавзеҳот.- С.295-315.

2. Осор /Иборат аз 2 ҷилд.- Душанбе: Дониш, 2005.

Ҷ.1.- 852 с.

Мундариҷа: Диноршоев, М Афрӯзандаи нури хирад ва афшонандаи тухми маърифат.- С.5-154; Рисолаи саргузашт.- С.155-169; Донишнома: Мантиқ.- С.171-215; Илоҳиӣ.- С.216-297; Табиӣ.- С.298-347; Ишорот ва танбеҳот: Мантиқ.- С.349- 410; Ҳикмат.- С. 411-545; Мабаъ ва маъод: Нахустин гуфтор.- С.548-638; Гуфтори дуввум.- С.638-658; Мақолаи сеюм.- С.658-696; Азҳавия.- С.697-794; Феҳристи истилоҳот.- С.795-836; Феҳристи ашҳос.- С.836-837.

Ҷ.2.- 802 с.

Мундариҷа: Сулаймонов, С. «Ҳикмати машриқия»-и Ибни Сино.- С.5-58; Ҳикмати машриқия: Мантиқи машриқия.- С.59- 155; Табиӣёт ва илоҳиёт.- С.156-333; Нафс.- С.334- 444; Китоби ҳидоя: Мантиқ.- С.445- 466; Табиӣёт.- С.467- 498; Илоҳиёт.- С.499-527; Уюн-ал-ҳикмат.- С.528-591; Рисола андар ишқ.- С.619-642; Рисола андар ахлоқ.- С.543-655; Рисолаи Ҳай ибни Яқзон.- С.656- 669; Рисолаи Саломон ва Абсол.- С.670-674; Рисолат-ат-тайр.- С.675-681; Қасидаи айния.- С.682-687; Тафсири Куръон.- С.688-725; Тавзеҳот.- С.726-758; Феҳристи номҳо.- С.759-764; Феҳристи истилоҳот.- С.765-796.

1.2. Маҷмӯа ва асарҳои алоҳидаи Сино.

3. Маҷмӯаи шеърҳо /Гартибдиханда М.Занд; Зери таҳрири А. Мирзоев; Ин-ти забон ва адабиёти АФ РСС Тоҷикистон.- Сталинобод: Нашрдавтоҷик, 1953.- 96 с.

Мундариҷа: Муқаддима.- С.3- 4; Тарҷимаи холи мухтасари Ибни Сино.- С.4-9; Эҷодиёти шеърӣ Ибни Сино.- С.10-28; Шеърҳо.- С.31-76; Тавзеҳот.- С.77-90; Луғат.- С.91-94.

4. Авҷи зуҳал: Шеърҳо /Ба чоп тайёркунандагон Ш.Хусейнзода, К.Айнӣ, Х.Шарифов; Таҳти назари К.Айнӣ, А.Маниёзов.- Душанбе: Ирфон, 1980.- 262 с.

Мундариҷа: Сарсухан.- С.7-10; Ашъори Сино: Ғазалиёт.- С. 13-16; Қитъаҳо.- С.17-21; Рубоӣёт.- С.22-40; Фардҳо.- С.41; Тарҷумаи қасидаи «Айния».- С.42-44; Тавзеҳот.- С.45-52; Луғот.- С.53-54; Стихи Абуали ибн Сины /Пер. с фарси-дари-тадж. Я.Козловского: Газели.- С.57-61; Китъа.- С.62-64; Рубаи.- С.65-76; Двустиишия.- С.77-78; Стихи Абуали ибн Сины /Пер. с арабского Я.Козловского, построчный перевод с арабского

Т.Мардонова: Поэма о душе.- С.81-83; Стихи.- С.83-105; Бейты.- С.106-110; Ашъор ба хуруфоти арабиасос.- С.113-262.

5. Пирӯзинома /Барои бачагони синни миёна ва калони мактабӣ: Таҳриру такмил ва тавзеҳоти Ш.Ҳусейнзода, Х.Шарифов.- Душанбе: Маориф, 1983.- 104 с.

Мундариҷа: Сарсухан.- С.5-10; Саргузашт.- С.12-34; Рисолат-ут-тайр.- С.35-44; Ҳай ибни Яқзон.- С.45-62; Саломон ва Абсол.- С.65-72; Пирӯзинома.- С.75-84; Эҳзоҳот.- С.85-102.

6. Қонуни тиб /Иборат аз 5 китоб; Аз арабӣ тарҷума ва таҳияи С.Шаҳобуддинов; Ин-ти шарқшиносӣ.- Душанбе: Саредаксияи миллии энциклопедияи советии тоҷик, 1989-2005.

Китоби 1: Андар умури ҳамагонии пизишкӣ, 1989.- 383 с.

Мундариҷа: Шаҳобуддинов, С. Пешгуфтор: Андар ситоиши таҳамтани размгоҳи марг.- С.7-8; «Ал-қонун» китобест дар боби худ беҳамто.- С.8-12; Аҳамияти тиббии «Ал-қонун».- С.12-15; Зарурати ба забони тоҷикӣ гардонидани «Ал-қонун».- С.15-19; Собикаи тарҷума.- С.19-20; Баъзе мулоҳизаҳо оид ба тарҷумаи русии «Ал-қонун».- С.20-23; Сабки тарҷума.- С.23-26; Баъзе ҷиҳатҳои фаррии тарҷума.- С.26; Оид ба нусхае, ки асли тарҷума қарор гирифтааст.- С.26-28; Адабиёт.- С.29-30; Фанни нахустин: Андар баёни ҳадди тиб ва мавзӯҳои он, ки андар умури табииянд.- С.34-100; Фанни дуввум: Андар баёни бемориҳо ва сабабҳои онҳо.- С. 101-172; Фанни сеvvум: Андар нигоҳ доштани тандурустӣ, ки аз як фасл ва панҷ таълим иборат аст.- С.173-213; Фанни чаҳорум: Андар таснифи ҷиҳатҳои муолиҷа ба ҳасби бемориҳои ҳамагонӣ, ки шомили сиву як фасл аст.- С.215-248; Фарҳанги мухтасари истилоҳот ва калимаву ибораҳои душворфаҳм.- С.249-292; Феҳристҳо: Феҳристи истилоҳот ва маҳфумҳои асосӣ.- С.295-356; Феҳристи доруҳо, маводи доругӣ ва ғизоҳо.- С.357-364; Феҳристи ашхос

ва номҳои ҷуғрофӣ.- С.364; Феҳристи лотинии истиҳолоти тиббӣ.- С. 365-371; Феҳристи номҳои лотинии маводи доруӣ.- С.371-375; Адабиёт.- С.376.

Китоби 2: Андар шинохтани доруҳои сода, 1991.- 552 с.

Мундариҷа: Оғози китоб: Андар қонунҳои табиии доруҳои сода ва шинохтани қувваҳои онҳо.- С.5-28; Доруҳои сода ба тартиби абҷад.- С.29-312, Тавзеҳот.- С.313-370; Фарҳанги мухтасари истилоҳот ва калимаву ибораҳои душворфаҳм.- С.371-384; Феҳристу.- С.385-548; Адабиёт.- С.549-550.

Китоби 3 (1): Андар баёни бемориҳои ҷузъии инсон, ки ҳар як андомро аз сар то пой падида оянд, 2003.- 483 с.

Мундариҷа: Фанни нахуст: Андар баёни бемориҳои сар ва мағз, ки он аз панҷ мақола иборат аст.- С.7-90; Фанни дуввум: Андар баёни бемориҳои асаб, ки аз як мақола иборат аст.- С.91-110; Фанни севвум: Андар ташреҳи чашм ва ҳолатҳои бемориҳои он, ки аз чаҳор мақола иборат аст.- С.111-153; Фанни чаҳорум: Андар баёни ҳолатҳои гӯш, ки аз як мақола иборат аст.- С.154-167; Фанни панҷум: Андар баёни ҳолатҳои бинӣ, аз ду мақола иборат аст.- С.168-183; Фанни шашум: Андар ҳолатҳои даҳон ва забон, ки аз як мақола иборат аст.- С.184-193; Фанни ҳафтум: Андар баёни ҳолатҳои дандонҳо, ки аз як мақола иборат аст.- С.194-294; Фанни ҳаштум: Андар баёни ҳолатҳои вора ва ҳар ду лаб, ки аз як мақола иборат аст.- С.205-209; Фанни нӯҳум: Андар баёни ҳолатҳои гулӯ, ки аз як мақола иборат аст.- С.210-221; Фанни даҳум: Андар баёни ҳолатҳои шуш ва сина, ки аз панҷ мақола иборат аст.- С.223-275; Фанни ёздаҳум: Андар баёни ҳолатҳои дил, ки аз ду мақола иборат аст.- С.277-294; Фанни дувоздаҳум: Андар баёни пистон ва ҳолатҳои он, ки аз як мақола иборат аст.- С.296-300; Фанни сездҳум : Андар баёни сурноӣ ва меъда ва ҳолатҳои онҳо, ки

аз панҷ мақола иборат аст.- С.302-365; Тавзеҳот ва феҳрист.- С. 367- 471, Адабиёт.-С.472.

Китоби 3 (2): Андар баёни бемориҳои чузъии инсон, ки ҳар як андомро аз сар то пой падида оянд, 2003.- 428 с.

Мундариҷа: Фанни чаҳордахум: Андар баёни чигар ва ҳолатҳои он, ки аз чаҳор мақола иборат аст.- С.7-64; Фанни понздаҳум: Андар ҳолатҳои заҳрабон ва испурч, ки аз ду мақола иборат аст.- С.66-88; Фанни шонздаҳум: Андар баёни ҳолатҳои рӯдагон ва мақъад, ки аз панҷ мақола иборат аст.- С.90-159; Фанни ҳафтдахум: Андар баёни иллатҳои мақъад, ки аз як мақола иборат аст.- С.161-171; Фанни ҳаждаҳум: Андар баёни ҳолатҳои гурда, ки аз ду мақола иборат аст.- С.173-195; Фанни нуздаҳум: Андар баёни ҳолатҳои обғаҳ ва пешоб, ки аз ду мақола иборат аст.- С.197-224; Фанни бистум: Андар баёни ҳолатҳои андомҳои таносулии мардон, ки аз ду мақола иборат аст.- С.226-252; Фанни бисту якум: Андар баёни бемориҳои заҳдон, ки аз чаҳор мақола иборат аст.- С.254-310; Фанни бисту дуввум: Андар баёни бемориҳои андомҳои зоҳирӣ ва тарафӣ, ки шомили ду мақола бошад.- С.312-338; Тавзеҳот ва феҳрист.- С.340- 420; Адабиёт.- С.421.

Китоби 4: Андар бемориҳои чузъие, ки хосси ягон андом нестанд ва андар баёни ороостагӣ, 2005.- 472 с.

Мундариҷа: Фанни нахуст: Гуфтори ҳамагонӣ андар баёни табҳо, ки аз ду мақола иборат аст.- С.7-93; Фанни дуввум: Андар баёни пешогоҳӣ ва ҳукмҳои бӯҳрон, ки аз ду мақола иборат аст.- С. 95-139; Фанни скввум: Андар баёни омосҳо ва тобишҳо, ки аз ду мақола иборат аст.- С.141-181; Фанни чаҳорум: Андар баёни он гусастани пайвастагии, ки ғайри гусастагии ба бастану шикастан алоқаманд бувад ва ин аз чаҳор мақола иборат аст.- С.183-229; Фанни панҷум: Андар баёни шикастобандӣ, ки аз се мақола иборат аст.- С.231-269; Фанни

шашум: Андар баёни захрхо, ки аз панҷ мақола иборат аст.- С.271-323; Фанни ҳафтум: Андар баёни орастагӣ, ки аз чаҳор мақола иборат аст.- С.325-378; Тавзеҳот ва феҳрист.- С.380- 458; Адабиёт.- С.459.

Китоби 5: Андар баёни доруҳои мураккаб (қарободин), 2005.- 216 с.

Мундариҷа: Мақолаи илмӣ: Андар баёни ниёзмандӣ ба доруҳои мураккаб.- С.6-8; Ҷумлаи нахуст: Андар баёни доруҳои мураккабе, ки андар Қарободинҳо ба тартиб омадаанд ва аз дувоздаҳ мақола иборат аст.- С.9-121; Ҷумлаи дуввум: Андар баёни доруҳои мураккаби санчидашудаи ҳар як беморӣ ва ҳашт мақола иборат аст.- С.123-160; Сифати паймонаҳо ва сангҳо аз Кунноши Соҳир.- С.161-162; Шаҳобуддинов, С. Ҳар як дард дармонҳо дорад (Охирсухани мутарҷим).- С.163-168; Тавзеҳот ва феҳрист.- С. 169-213; Адабиёт.- С.214.

7. «Рисолаи ҳудуд» /Тарҷ. аз арабӣ; Мух. масъул М.Диноршоев; Тарҷума аз арабӣ, муқаддима ва тавзеҳоти С.Сулаймонов.- Душанбе: Дониш, 1991.- 84 с.- Матн ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ.

Мундариҷа: Зиндагӣ ва осори Ибни Сино.- С.5-13; Рисолаи ҳудуд.- С.13-41; Тавзеҳот.- С.42; Сулаймонов, С. Абу Али ибн Сина: Трактат «Об определениях» /Пер. с араб.- С.43-47; Трактат «Об определениях».- С.48-82; Комментарий.- С.83.

8. Таълиқот /Мутарҷим (аз арабӣ) ва муаллифи сарсухан номзади улуми фалсафа Ф.Сироч; Мухаррир С.Мурод.- Душанбе: Ирфон, 1992.- 252 с.

Мундариҷа: Сироч, Ф. «Таълиқот»-и Шайхурраис ва чаҳонбинии ӯ.- С.3-31; Таълиқот.- С.32-243; Шарҳу тавзеҳот ва луғот.- С.244-252.

1.3. Осори Сино дар мачмӯаҳои алоҳида.

9. Ҳаром аст даҳ чиз бар родмард //Гулшани адаб.- Душанбе, 1975.- Ҷ.1.- С.110.

Дар китъа муаллиф дӯстиро васф намуда, қайд кардааст, ки дар ин ҷаҳон дӯстонро бояд бо дилу дасти кушод ва чеҳраи хандон пешвоз гирем ва муносибати нек бикунем. Мухтасари ҳаёту эҷодиёти устодро аз саҳифаи 109 дастрас мекунед.

10. Бо душмани ман чу дӯст бисёр нишаст //Дурдонаҳо.- Душанбе, 1977.- С.12.

Шайхурраис Ибни Сино ба дӯстон ёрӣ додан ва бо онҳо доду гирифт карданро талқин карда, дар айни замон фарқ кардани дӯстро аз душман таъкид кардааст. Дӯстони дурӯя шабеҳи «шакари бо заҳр омехта» ва «магаси бар мор нишаста» ҳастанд ва дигаронро низ заҳролуд мекунанд.

Ин рубоии равону ба пиру барно фаҳморо умедворем дастрас ва мутолиа мекунед.

11. Зафарнома /Қисман интиҳоби А.Ҷонфидо //Дурдонаҳои наср.- Душанбе, 1987.- Ҷ.1.- С.83-87.

Агар аз панди ҳақими машриқзамин огаҳ шудани бошад, бисёр донистану ба суолҳои бечавоби худ ҷавоб гирифтани хоҳед, ҳатман «Зафарнома»-ро мутолиа кунед. Боварӣ дорем, он мақбули ҳамагон хоҳад гашт. Забони асар ба андозае суфта ва сода аст, ки ба ҳар як хонандаи имрӯзаи тоҷик бе ҳеҷ як душворӣ дастрасу фаҳмо аст. Ин асар аслан моли Бузургмеҳр буда, бо хоҳиши Анӯшервони Сосонӣ навишта шудааст. Забони вай паҳлавист, вале бо сабаби андешаҳои фалсафиву ахлоқӣ ва тарбиявӣ доштаниаш, ки дар идора кардани давлат аҳамияти бузург доштанд, бо супориши Нӯҳ бини Мансури Сомонӣ Ибни Сино вайро ба тоҷикӣ тарҷума кард. Асар дар

шакли муколама навишта шудааст. Ҳангоми мутолиа гумон меравад, ки дар сӯҳбати пири ҳаким ҳастед ва аз забонашон ба суолҳои худ посух мегиред. Шайхурраис дар «Зафарнома» ба саволи «Ҳеҷ чиз набошад, ки нахӯранд ва танҳо суд дорад?» дар баробари бӯи хуш, дидани об ва сабза, сайри боғу чаман, дидори зани зеборо маҳсус қайд мекунад. Ба ин восита дар ботини инсон устувор гаштани завқи бадеию эстетикиро тарафдор будааст.

1.4. Осори Сино дар саҳифаҳои матбуоти даврӣ.

12. Қасидаи «Айния» / Таҳияи У.Султонов // Садои Шарқ.-1971.-№8.- С.115-117.

Қасида мазмуни фалсафӣ дорад ва ягона қасидаи то замони мо расида мансуб меёбад. Он дар мавзӯи мақоми ҷону рӯҳ навишта шуда, саропо бо тасвирҳои шоирона мучаҳҳаз аст. Шоир қасидаро бо забони арабӣ сурудааст. Ба хонанда тарҷумаи он пешкаш шудааст. Матни он ба қалами Муҳаммад Алӣ Ҳакими Илоҳии Фариданӣ мансуб аст. Тарҷумон ба мазмуни матни асли бештар диққат додаст ва аз ин рӯ тарҷума хеле хуб баромадааст. Шоири ширинбаён одамиро ба иҷрои қорҳои нек ва андӯхтани дониш далолат намуда, чунин мегӯяд:

**Ба шодӣ бихонад зи кӯҳе баланд,
Ки дониш кунад мардро арчманд,
Ки он кимиёе бувад пурнаво,
Равой диҳад, ҳар чӣ набвад раҳо...**

13. «Саломон ва Абсол» / Таҳияи У.Султонов, Ё.Одинаев // Садои Шарқ.-1979.-№ 7.- С.69-71.

Абӯалӣ Сино афсонаву ривоятҳои халқиро ҳифз намуда, таҳриру такмил дода, ба оммаи васеи хонандагон пешкаш кардааст. Қиссаи мазкур низ аз ҳамин қабилҳост. Дар асар

образи Абсол барин чавони вафодор, софдилу покдоман ва часуру қавиуро да ба образи зани маккор, ки барои қонъ намудани шаҳват ва ниятҳои ифлоси худ аз ҳеч чиз даст намекашад, муқобил гузошта шудааст. Ибни Сино хостааст, ки ба воситаи ин қисса одамони гумрохро ба роҳи дӯстӣ, покдоманӣ, ростқавлӣ ва софдилӣ баргардонад. Натоиҷи муқобилияти ақлу идрок ва рӯҳу танро хонандаи арҷманд пас аз мутолиаи ин қиссаи аҷибу ғариб мефаҳмад ва дар зиндагии рӯзмарраи худ аз панди ҳақими суҳанвар баҳра хоҳад бардошт.

14. «Ҳай ибни Яқзон» (Қиссаи Зинда писари Бедор) /Таҳияи У.Султонов, Ё.Одинаев //Садои Шарқ.-1979.-№ 7.- С.62-69.

Рисола қисман саргузашти Ибни Синоро инъикос мекунад. ӯ рисоларо дар ҳабсхона қалъаи Ҳамадон эҷод кардааст. Рисола рамзӣ буда, образҳои он шартан ақл, шаҳват, ғазаб, қоҳилӣ, ҳасад, зулм, дуддӣ ва ғайра ном гирифтаанд. Сино ба ҳар яке ин майлҳо муносибати худро баён карда, ба қувваи ақли инсон баҳои баланд додааст. Ба ақидаи Сино барои инкишофи ақл илму маърифат аҳамияти калон доранд. Фақат бо кӯмаки ақл соҳиби дониш шуда, баду некро аз ҳам фарқ карда, роҳи дурусти зиндагиро интихоб намудан мумкин аст. Дар «Ҳай ибни Яқзон» зане қаҳрамони асосист, ки ӯ бонуи як мамлакати бузург аст. Дар натиҷаи роҳбарии ин бону кишвар ободу мардумаш осудаанд. Халқ бонуи худро иззату эҳтиром мекунад. Дар замоне, ки ба зан баҳои манфӣ меоданд, Ибни Сино ба хилофи ин ақида баромад карда, доир ба мавқеи зан дар ҷамъият дар зиндагӣ ва ҳаёти оилавӣ як қатор мулоҳизаҳои пурқимат ифшо кардааст.

15. Рубоӣёт //Садои Шарқ.- 1980.- №8.- С.41- 42.

Қисмате, ки ба Шумо пешкаш мешавад, мазмуни ошиқӣ дошта, шуморо ба олами зебову гуворои ишқу муҳаббат мебарад. Хирадманди ширинҳаёл ситоишгари ишқу вафост ва муҳаббати покро васф намуда, нуқтаи назари худро хеле марғуб

ба қалам овардааст. Шоир тарафдори ишқи равшанзамир, равшандилу равшанақида аст. Ҳиссиёти ошиқонаи инсонӣ, ки гоҳе аз азоби ҳичрон ва гоҳе аз лаззати висол дар ҳаловат аст, чун ҳиссиёти олами ботинии инсон дар ин рубоихо акс ёфтааст.

16. Сирри худро ту ниғаҳ дор зи ҳар бурдахабар // Занони Тоҷикистон.-1980.-№ 7.- С.11.

Маънои асосии қитъа хангоми гуфтору рафтор ботамкину мулоҳизакор будан аст. Сино дуруст мегӯяд, ки агар инсон сирри худро ба ҳар кас гуфтан гирад, он гоҳ «асири сирри худ мегардад» ва агар асрори худро пинҳон карда тавонад, сирраш «асири ӯ хоҳад шуд». Ин қитъа ба зарбулмасали «аввал андеша, баъд гуфтор» шабоҳат дорад.

17. Дар бораи санъати шеърӣ: Аз «Рисолаи мантиқ»-и «Донишномаи Алоӣ» //Фанни шеър.- Душанбе: Ирфон,1985. –С.70-93.

Дар ин рисола Сино ақидаҳояшро дар бораи шеър ба равиши Аристотел баён кардааст. Дар он фаслҳои «Фанни шеър»-и Сино бо андаке таҳриру ихтисор оварда шудааст. Фаслҳои дахлдори китобҳои «Донишнома», «Наҷот», «Ишорот ва танбеҳот» ва «Рисолаи ишқ» дар маҷмӯа чамъоварӣ шудаанд.

2. АДАБИЁТ ДАР БОРАИ РӯЗГОРУ ОСОРИ СИНО.

2. 1. Асарҳои алоҳида.

18. Шермухаммадов, Б. Абӯалӣ ибни Сино.- Душанбе, 1962.- 18 с.

Адабиётшиноси маъруф дар китоб бо забони оммафаҳм аз тарҷумаи ҳоли Аллома ва осораш маълумот додаст. Муаллиф осори Ибни Синоро оиди тиб, фалсафа, табиатшиносӣ ва асарҳои адабӣ мавриди ҳаллу фасл қарор додаст. Хонанда доир ба асарҳои «Китоб-ал-қонун», «Китоб-аш-шифо», «Донишнома», «Ҳай ибни Яқзон», «Рисолат-ут-тайр», «Қиссаи Саломон ва Абсол» маълумоти муфассал мегирад. Абёти ошиқона ва чанд рубоӣҳои ахлоқии Шайхурраис низ ба асар дохил шудаанд.

19. Султонов, У. Ақидаҳои фалсафӣ, иҷтимоӣ ва ахлоқии Абӯалӣ ибни Сино.- Душанбе: Дониш, 1975.- 167 с.

Дар китоб муаллиф андешаҳои фалсафӣ, иҷтимоӣ ва ахлоқии Синоро таҳлил таҳлил намуда, мақому мартабаи ӯро дар тавлиду таъбири ҳодисаҳои табиату ҷамъият то як андоза собит кардааст.

Китоб аз се боб ибрат буда, дар он маҳфуми ҳастӣ дар фалсафаи Сино, назарияи маърифати Сино, андешаҳо оид ба никоҳ, оила ва тарбия, ҳулосаи муаллиф ва тавзеҳоту феҳрист пешниҳод мегардад.

Хонанда аз ин китоб порчаҳо аз рисолаҳои Сино «Саломон ва Абсол», «Ҳай ибни Яқзон», «Юсуф», «Китоб-уш-шифо» ва дигарро қироат карда метавонад.

20. Ҳошим, Р. Ибни Сино: Мухтасаре дар бораи даврони зиндагӣ, шарҳи ҳол ва осораш.- Душанбе: Ирфон, 1977.- 96 с.

Ин китобча барои онҳое, ки ҳаёту эҷодиёти Синоро омӯختанианд, ёрирасони хубест. Забони равону хатти хонои

асар хонандаро бо замону даври мутафаккир ва зиндагиномаи пурпечутоби ӯ мебарад ва дар бораи асарҳои муҳимтарини фалсафиву тиббӣ ва адабии ин донишманд маълумот медиҳад. Барои пурмазмун гаштани асар аз «Саргузашт»-и Сино порчаҳои фаровон истифода шудаанд. Аксҳои дар китоб овардашуда мундариҷаи асарро боз ҳам ғанитар гардонидааст. Шумо аксҳои Бухорои кӯҳна, оромгоҳи Синоро дар Ҳамадон, ҳайкали ӯро дар Бухоро ва китобхояшро дида метавонед.

21. Воскобойников В. Ҳақими бузург /Тарҷумаи А.Раҳмонов.- Душанбе: Ирфон, 1980.- 245 с.

Зиндагиномаи ҳақими бузург бо бадеияти хоса ба қалам дода шудааст. Асар шуморо ба даври замони Ибни Сино мебарад ва дар асоси сарчашмаҳои адабӣ, таърихӣ ва шифоҳии халқ эҷод шуда, на фишурдаи ҳаёти ин марди нобиға, балки нақли батафсили зиндагии ӯст.

22. Мушкилоти Ибни Сино: Мероси адабӣ, анъана ва алоқа / Мухаррирон С.Амиркулов, А.Сатторов, Т.Гольц; УДТ ба номи В. И.Ленин.- Душанбе, 1980.-183 с.

Маҷмӯа ба ҷашни ҳазораи Шайхурраис пекаш гардида, тавассути мақолаҳои «Сурат ва сирати Сино», «Илм ва санъати давраи Аллома», «Мақоми Сино дар адабиёти форсу тоҷик», «Фалсафаи мутафаккир», «Ситоиши бузургвор», «Шарҳи ғазали Шайхурраис», «Илми забоншиносӣ аз назари Сино» маълумоти муфассали зарурӣ гирифта метавонед. Мақолаҳои А.Сатторов ва А.Ҷалилов ба забони русӣ ва Ш.Ҳусейнзода, А.Турсунов, С.Имронов, Х.Шарифов, В.Асрорӣ, С.Воҳидов, Н.Қулматов, М.Диноршоев, Т.Хаскашев ба забони тоҷикӣ эҷод шудаанд. Пас аз ҳар як мақола рӯйхати адабиёт оварда шудааст, ки он сарчашмаи муҳими библиографист.

23. Омӯхтани ҳаёт ва эҷодиёти Абӯалӣ ибни Сино дар синфи VIII: Дастури методӣ барои муаллимон ва студентон / Тарт. К. Восиев.- Душанбе, 1980.- 19 с.

Мураттиб дар асоси таҷрибаҳои омӯзгорони адабиёт ва таҷрибаи чандинсолаи худ ин дастури услубиро рӯи қалам овардааст. Дастур тавсияҳои пурқимматеро дорост, ки ба омӯзгорон дар шавқовар гузарондани машғулиятҳо ёри амалӣ медиҳад. Ба ақидаи мураттиб ҳангоми таълими эҷодиёти Шайхурраис хуб мебуд, ки асарҳои ҳуди Сино мавриди ҳаллу фасл қарор ёбанд, ки ин ба пурра гардидани дониши толибилмон оварда мерасонад.

24. Султонов, У. Муосирони Абӯалӣ ибни Сино.- Душанбе: Дониш, 1980.- 126 с.

Тавассути ин китоб шумо хонандаи арҷманд бо ҳолу аҳволи шогирдону муосирони Сино ва машғулияти фаъолияти онҳо тавассути манбах ва асарҳои илмию таҳқиқотии пешину имрӯз шинос шуда метавонед. Китоб бо феҳрист таъмин аст ва аз он рӯйхати асарҳои Сино ва ҳамзамононашро шумо ба забонҳои тоҷикию русӣ дарёфт менамояд.

25. Улуғзода, С. Пири ҳакимони Машриқзамин.- Душанбе: Маориф, 1980.- 194 с.

Нависандаи маъруфи тоҷик Сотим Улуғзода дар асоси омӯзиши сарчашмаҳои адабӣ ва таълифоти ҳуди нобиға ин асарро ба қалам овардааст. Замони зиндагӣ, вазъи сиёсату иқтисодӣ, муҳити иҷтимоие, ки дар он олими бузург тарбия ёфтааст ва инчунин мақоми ӯ дар илм, фалсафа, тиб, адабиёт мавриди таҳқиқи муаллиф қарор гирифтааст. Дар асар рубоиёти шоир, китъаву ғазалҳо ва бозёфтҳои таҳқиқотчиён низ мавҷуд ҳастанд «Рӯйхати асарҳои ба забони тоҷикӣ, форсӣ-дарӣ таълифгардидаи Ибни Сино» ва «Таҳлилу эзоҳи баъзе

истилоҳи илмӣ ба форсӣ-дарӣ» аз муваффақиятҳои асар ба ҳисоб меравад. Порчаҳо аз «Зафарнома», «Суроғи зодгоҳи Ибни Сино», «Аҳборотҳои нав оиди шинохта шудани Ибни Сино дар Аврупо» қисмҳои завқовару ачиби асаранд. Бобҳои қисматҳо чунон ҷойгиранд, ки хонанда пас аз мутолиаи як қисм хатман меҳаҳад, ки қисмати дигари онро бихонад.

26. Хусейнзода, Ш., Шарифов, Х. Мақоми Сино дар шеърҳои адаби тоҷик.- Душанбе: Маориф, 1985.- 115 с.

Дар асар мухтасари ҳолу аҳвол ва осори адабиву фалсафии Шайхурраис арзёбӣ шудааст. Ба асар рубоӣро ғазалиёт ва асарҳои насрии Ибни Сино дохил гардидаанд. Аз китоб оиди таҳқиқи осори ӯ аз тарафи олимони Саид Нафисӣ, Садриддин Айни, Ҳ.Эте ва дигарон шинос мешавад. Дар асар маводе ба таърифи расидааст, ки онҳо дар дигар манбаҳо дарҷ наёфтаанд.

27. Султонов, М. Саргузашти Ибни Сино.- Душанбе: Ирфон, 1993.- 64 с.

Дар рисолаи мазкур на танҳо ҳаёти эҷодӣ, балки маълумотҳои навтаринро оиди асарҳо, тасвири ҳаёти Ибни Сино, шогирдону пайравони ӯ ва амсоли инҳоро гирифта метавонед. Муаллиф қўшидааст, ки ба таҳлили нусхаҳои гуногуни «Рисолаи Саргузашт»-и Ҷузҷонӣ бипардозад ва масоили ҳалношудаи марбути ҳаёти эҷодӣ Ибни Синоро дарёбад. Тарзи ҷойгиршавии мавзӯҳои китоб ба хонанда имконият медиҳад, ки ба тариқи муфассал ва муайян онро азбар намояд. Матн фасеҳу равшан буда, хонанда ҳини хондани он ҳастагиро ҳис намекунад. Қисматҳои «Тасвири Ибни Сино», «Осори Ибни Сино» хеле хонданбобанд ва касеро бетараф гузошта наметавонанд. Аз ин рӯ, ба ташнағони ашъори Сино маслиҳат медиҳем, ки зудтар ин асарро дастрас ва мутолиа намоянд. Ҳангоми таълиму таҳсил низ асар кўмакрасони муфиде хоҳад буд.

28. Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ: Маҷмӯаи мақолаҳо / Ба муносибати 1025- солагии Абӯалӣ ибни Сино; Мухаррири масъул Н.Содиқова.- Душанбе: Дониш, 2005.- 470 с.- Матн бо забонҳои тоҷикӣ ва русӣ.

Мундариҷа: Илолов М.И. Абӯалӣ ибни Сино ва тамаддуни ҷаҳонӣ (Ба ҷои сарсухан).- С.5-17; Ибни Сино ва илмҳои ҷомеашиносӣ=Ибни Сина и общественные науки: Пирумшоев Х. Время породившее гения.- С.18-68; Мухаммадхоҷаев А. Саҳми Ибни Сино дар рушди фарҳанги ҷаҳонӣ.- С.69-98; Сулаймонов С. Забони фалсафа дар аҳди Сомониён ва саҳми Ибни Сино дар пешбурди он.- С.99-137; Абдуллоев Ш. Вазъияти динию мазҳабӣ дар аҳди Абӯалӣ ибни Сино.- С.138-157; Асадуллоев И. Аристотель и Ибни Сина о категориях невосполнённости и восполнения.- С.158-165; Алимардонов А. Замина ва омилҳои раванг ва тавсияи илму адаби форсу тоҷик дар асри X ва нимаи аввали асри XI.- С.166-194; Муллоаҳмадов М. Ибни Сино - адиби инсонпарвар.- С.195-207; Мардони Т. К истории изучения поэтического наследия Абу Али ибн Сина на арабском языке.- С.208-225; Раҷабов А., Муқимов Р. Санъати даврони Ибни Сино.- С.226-259; Майтдинова Г.М. Изобразительное искусство Центральной Азии эпохи Авиценны.- С. 260-268; Ибни Сино ва илмҳои тиббӣ=Ибн Сина и медицинские науки: Мансуров Х.Х. О личности великого Ибн Сины и взаимосвязи науки и искусства в медицине.- С.269-281; Мираджов Г.К. Некоторые аспекты заболевания желудка в «Каноне» Абу Али ибн Сины.- С.282-294; Нуралиев Ю. Н., Шарофов М.У. Историческое значение учения Ибн Сины о диабете.- С.295-316; Соатов И.С. Шайхурраис Ибн Сина и его величайшие заслуги в стоматологии.- С.317-326; Рахимов М.Х. Учение Абу Али ибн Сины о натуре (темпераменте) и психофизическая природа человека.- С.327-356; Маҳмадов А.Н. Ибни Сино асосгузори илми варзиш.- С.357-362; Исомиддинов А.И. Абу Али ибн Сина о психогигиене и психотерапии.- С.363-370; Бабаев А.Б., Одинаева Л.Э., Хасанов Ф.Д. Влияние

наследня Абу Али ибн Сина на развитие гигиены.- С.371-377; Ибни Сино ва илмҳои табиӣ рӯзӣ=Ибн Сина и физико-математические науки: Илолов М.И., Раҷабов Н. Р., Комилов А.Ш. Ибни Сино ва илми рӯзӣ.- С.378-387; Бобоҷонов П.Б., Марупов Р.Б., Комилов А.Ш. Физика ва астрономия дар осори Ибни Сино.- С.388-392; Ҳусейнов К. Взгляды Авиценны на химическую науку.- С.393-410; Рожанская М.М. Ибн Сина как механик.- С.411- 434; Вьзго Т.С. О вкладе Ибн Сины в мировую музыкальную науку.- С.435- 449; Низамов А. Абу Али ибн Сина-теоретик и практик музыкального искусства Средневековья.- С.450- 466.

2.2. Сино дар китоби маҷмӯаҳои алоҳида ва матбуоти даврӣ.

29. Султонов, У. Афкори иҷтимоӣ ва ахлоқии Ибни Сино // Султонов У. Ақидаҳои фалсафӣ, иҷтимоӣ ва ахлоқии Абӯалӣ ибни Сино.- Душанбе, 1975.- С.85-147.

Тавассути боби саввуми китоб оиди ақоиди иҷтимоӣ ва сиёсӣ, афкори ахлоқӣ, андешаҳо роҷеъ ба никоҳ, оила ва тарбия маълумот хоҳед гирифт. Ақоиди ҳақими мумтоз дар бораи касбу хунаромӯзӣ, рӯзгордорӣ, меҳнатдӯстӣ, шавку нафси инсонӣ, мавқеи инсон дар ҷамъият, давлатдорӣ, некиву бадӣ ва амсоли инҳо барин масоили зиндагӣ қобили тавачҷӯханд. Афкори аллома оиди зан, никоҳ, тарбияи фарзанд дар оила ва мактаб хеле ҷолиб буда, то ҳол аҳамияти ҳудро гум накардаанд.

30. Ҳусейнзода, Ш. Абӯалӣ ибни Сино //Ҳусейнзода Ш. Адабиёти тоҷик /Китоби дарсӣ барои синфи 8.- Душанбе, 1978.- С.103 -113.

Дар қисматҳои «Падар, модар ва даврони ҷавонӣ», «Худомӯзӣ», «Сафар ва оворагардиҳо», «Дар зиндон», «Фаъолияти илми Абӯалӣ ибни Сино», «Аҳамияти ҷаҳонии Абӯалӣ ибни Сино», «Фаъолияти илмӣ ва адабии Ибни Сино» маводи зарурӣ

ва хонданбоб оварда шудаанд. Аз ин чо маълум мешавад, ки аввалин асари мукаммалашро Шайхурраис дар синни 21-солагӣ навишта, ба он «Алмачмӯъ» ном гузоштааст.

31. Ашӯров, Ғ., Диноршоев, М. Ибни Сино //ЭСТ.- Душанбе, 1980.- Ҷ.2.- С.523 -527.

Мақола мухтасаран аҳволу эҷодиёти Ибни Синоро фаро гирифтааст ва дар он оиди асарҳои муҳимтарини фалсафӣ, тиббӣ ва адабии мутафаккир маълумоти бештаре дода шудааст. Дар охири мақола рӯйхати адабиёт роҷеъ ба шарҳи ҳолу осор ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва арабиву форсӣ пешниҳод карда шудааст.

32. Султонов, М. Ибни Сино кай таваллуд шудааст? // Комсомоли Тоҷикистон.-1980.- 13 феврал.

Дар бораи рӯз, моҳ, сол ва макони таваллуди Сино дар таъриху тазкира ва манбаъҳои дигари асримиёнагӣ ва таҳқиқотҳои гуногуни илмӣ фикрҳои мухталиф ҷой доранд. Муаллифи мақола барои аниқ намудани ин масъалаи ҳалталаб ба сарчашмаҳои гуногуни ватаниву хориҷии гузаштаву ҳозира муроҷиат карда, бо воқеоти даври замон онро мувофиқ намунадааст.

33. Вазиров, З. Таълимоти Шайхурраис ва футувват дар бораи устоду шогирд //Мақтаби советӣ.- 1981.-№2.- С.23-30.

Таълимоти Сино оиди устоду шогирд то ҳол аҳамиятнок буда, инсонро ба роҳи рости дурусти зиндагӣ сафарбар мекунад. Ин мутафаккири асил масоили тарбияи ахлоқиву меҳнатӣ ва ҳарбӣ-ватандӯстӣ фикру ақоиди пурқиммат баён намудааст. Муаллифи мақола калимаи «Футувват»-ро шарҳ дода, андешаҳои Синоро бо футувват дар пайвастагӣ меорад.

Ҳамчунин аз ашъори мутафаккирони форсу тоҷик, аз қабили Ҳусайн Воизи Кошифӣ, Салмони Соваҷӣ, Мир Али Ҳамадонӣ, порчаҳо пешкаши хонандагон гардидааст. Ин мақола дар дили хонанда ҳисси иззату эҳтиром нисбати омӯзгор ва падару модарро бедор мекунад.

34. Наққош, Х. Аслу нажоди Шайхурраис //Газетаи муаллимон.- 1982.- 23 октябр.

Масъалаи нажод боиси баҳсу мунозираи аҳли илму адаби асрҳои тӯлонӣ гардида, ханӯз ҳам он идома дорад. Баъзе олимони Синоро араб гумон мекунанд, ҳатто сурати ӯро дар либоси арабӣ нишон медиҳанд. Баъзеи дигар ӯро ба яҳудиён нисбат медиҳанд, чунки номи аврупоии Сино (Авитсенна) аз ибронӣ ба лотинӣ гузаштааст. ӯро турк, форс ва ғайра низ пиндоштаанд, аммо маълумоти дуруст ва ё ғалатии онро шумо пас аз мутолиаи мақолаи шавқангез мегиред.

35. Шукуров, М. Бобои пуршарафи халқи тоҷик: Садриддин Айнӣ ва Ибни Сино //Шукуров М. Пайванди замонҳо ва халқҳо.- Душанбе: Ирфон, 1982.- С.11-21.

Муаллифи мақола моро бо вазъи сиёсии аввали асри ХХ шинос намуда, С.Айниро дар мубориза бар зидди пантуркизм, аз ҷумла устувории истиқлоли миллӣ ва сиёсии тоҷикро нишон додааст. Дар китоби «Намунаи адабиёти тоҷик» дар қатори дигар адибони тоҷикзабон номи Сино низ зикр гардида буд. Баъдан дар бораи асари дигари С.Айнӣ «Шайхурраис Абӯалӣ Сино», ки соли 1937 ба муносибати 900- солагии вафоти Сино навишта шуда буд, ахборот медиҳад. Ба сифати Президенти аввалини Академияи илмҳои Тоҷикистон С.Айнӣ якҷанд мақолаҳо дар бораи Шайхурраис навишта буд ва онҳо мавриди таҳлили муаллифи мақола қарор гирифтаанд. Хонандаи нуқтасанҷ бисёр маводи ҷолибу шавқоварро аз ин мақола дарёфт хоҳад кард.

36. Диноршоев, М., Шарифов, Х. Ибни Сино //Энциклопедияи адабиёт ва санъати тоҷик.- Душанбе, 1988.- Ҷ.1.- С.483- 488.

Мақола мухтасари аҳволу эҷодиёти Ибни Синоро фаро гирифтааст ва дар он оиди асарҳои муҳимтарини фалсафӣ, тиббӣ ва адабии мутафаккир маълумоти бештаре дода шудааст. Дар охири мақола рӯйхати адабиёт роҷеъ ба шарҳи ҳолу осор ба забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва арабиву форсӣ пешниҳод гардидааст.

37. Мирзозода, Х. Абӯалӣ ибни Сино //Мирзозода Х. Таърихи адабиёти тоҷик.- Душанбе, 1989.- Кит.1(II).- С.13-24.

Тарҷумаи ҳол, ақидаи иҷтимоӣ ва фалсафӣ, мероси адабии мутафаккири бузург Сино дар мақола таҳти назари муаллиф қарор ёфтаанд ва баъзе шеърҳои таҳлил шудаанд. Адабиётшинос ба ақоиду ҷаҳонбинии фалсафии Сино ва ашъори панду ахлоқии ӯ таваҷҷӯҳ намудааст.

38. Мирзод, Т. Таълими афкори ахлоқии Абӯалӣ ибни Сино // Таълиму таҳлили асарҳои лирикӣ.- Душанбе: Маориф, 1992.- С. 52-59.

Дар мақола шумо нисбати рисолаҳои «Тадбири манзил», «Зафарнома», «Ҳай бинни Яқзон», «Китоб-уш-шифо», «Алқонун», номгузорӣ ба фарзанд, тарбияи ҳунаромӯзӣ, илмомӯзӣ, меҳнатдӯстӣ, мавқеи зан дар ҷамъият ва ҳаёти оилавӣ ақидаҳои пурқиммати Синоро мутолиа карда метавонед.

39. Охунова, С. Назари Ибни Сино ба таълиму тарбия // Маърифат.-1994.-№3-4.- С.52-55.

Тарбия ба фикри Ибни Сино аз рӯзҳои аввали ба дунё омадани фарзанд оғоз меёбад. Аввалин вазифаи падару модар

аз назари Сино интихоби номи неку зебост. Ибни Сино доир ба тарбияи кӯдак дар оила, омилҳои табиӣ ва ҷисмониро дар солим камол ёфтани тифл қайд кардааст. Дар мақола аз «Ал-қонун» ва «Зафарнома» порчаҳо оварда шудаанд, ки мавзӯро равшантар месозанд.

40. Ғафуров, Б. Илму фан: Абӯалӣ ибни Сино //Ғафуров Б. Тоҷикон: Таърихи қадимтарин, қадим ва асри миёна.- Душанбе: Ирфон, 1998.- Кит.1.- С.519-520.

Муаллиф бо далелҳои амиқ оид ба ҳаёт ва эҷодиёти Сино маълумоти муфассал медиҳад.

41. Султонзода, У. Абӯалӣ ибни Сино //Султонзода, У. Рӯзгор ва афкори чанд тан аз донишмандони бузург.- Душанбе: Нодир, 2000.- С.126-207.

Дар мақола муаллиф диққати моро ба асарҳое, ки қабл аз ҷашни ҳазораи Сино (1980) анҷом пазируфтаанд, ҷалб менамояд. Аз ин рӯ, шумо дар бораи таҳқиқотчиён С.Айнӣ, А.А.Семёнов, А.Ш.Якубовский, Ю.Н.Завадовский, И.С.Брагинский, П.М.Факторович, Е.Э.Бертельс, А.Мирзоев, Б.Ғафуров, А.Борисов, В.Болтаев ва асарҳои офаридаи онҳо ошно мегардед. Дар қисмати «Баъзе ихтилофҳо дар шарҳи ҳол ва афкор» бобати соли таваллуду вафот ва шарҳи мансубияти миллии Шаёхурраис оварда мешаванд.

42. Афсаҳзод, А. Абӯалӣ ибни Сино //Афсаҳзод А. Адабиёти тоҷик /Китоби дарсӣ барои синфи 8.- Душанбе,2001.- С.122-132.

Тарҷумаи ҳоли Ибни Синоро дар саҳифаҳои 122-124 мутолиа намуда, дар қисмати «Абӯалӣ Ибни Сино-адиб» дар бораи асарҳои бадеии ӯ маълумот хоҳед гирифт. «Ашъори тоҷикии Сино» Шуморо бо шеърҳои мавзӯи панду ахлоқӣ дошта ошно намуда, инчунин дар бораи «Зафарнома» иттилоот пайдо

мекунад. «Шӯҳрати чаҳони Ибни Сино»-ро мутолиа намуда, ахбороти чолиби хонданбобро дастрас менамояд: «Аз ҷиҳати миқдори чоп «Ал-Қонун» бо китоби муқаддаси масеҳиён «Библия» баробар меомад».

43. Маҳмадов, А.Н. Ибни Сино асосгузори илми варзиш // Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ.- Душанбе: Дониш, 2005.- С.357-362.

«Варзиш ҳаракати иродист, ки ба зарурият боиси саҳт ва дамодум нафас гирифтани бигардад»,- навиштааст Аллома дар асари машҳури худ «Қонуни тиб».

Таълимоти тиббии варзишии Ибни Сино масъалаҳои фалсафаи варзиш, оғозу анҷом ва андозаю тартиби онро дарбар мегирад. «Касе, ки бо варзиш машғул набошад, ба бемории диқ гирифтӣ мешавад». Ӯ дар бораи молиш, гармоба, дар бораи ҳастагӣҳое, ки баъди варзишҳо падида меоянд, таҳлилҳои илман асоснокро пешниҳод менамояд. Баъди мутолиаи ин мақола, шумо бо бисёр навигариҳо оид ба варзиш аз диди Ибни Сино огоҳ мешавед.

44. Обидов, Д. Симои Абӯалӣ ибни Сино дар осори адабиёти шифоӣ // Адабиёт ва санъат.-2005.-1,8 сентябр.

Муаллиф дар бораи нақлу ривоятҳои халқӣ бахшида ба Сино сухан гуфта, аз китобҳои чопшуда дар ин мавзӯ ҳикояҳо овардааст: «Дар осмон занбӯру дар замин шуллуқ». Барои ҷӣ ин суханро дар қоғазпорае Аллома ба шогирдонаш навиштааст, пас аз мутолиаи ин мақола дарёфт менамояд. Ба ақидаи халқ асрори шифобахшии ҷойи кӯҳӣ ва ҳулбӯӣ (пудина), фавоиди бешумори ҳазориспанду захри морро низ нахустин бор Сино муайян кардааст, ҳатто гӯе ба кашфи дубора зиндакунии шахси марҳум (фавтида) низ муваффақ шудааст. Дар ин ривоятҳо бо як ихлосу эҳтироми махсус ёдрас шудааст, ки Синоро дар амри муолиҷаи беморон ва истифодаи роҳу усулҳои

мухталифи ташхису табобати онҳо чӣ пирӯзию комёбиҳо насиб гардидааст. Ривоятҳо марбут ба фаъолияти табибии ӯ эҷодшуда қисми асосиро ташкил медиҳад. Халқ Синоро ҳамчун табиби пуртаҷриба, шоир ва қаламкаши варзида эътироф кардааст.

45. Айнӣ, С. Шайхурраис Абӯали Сино //Айнӣ С.Мунтахаби асарҳои илмӣ /Дар 2 ҷилд; Ҷ,2: Асарҳои адабиётшиносӣ ва нақди адабӣ; Ин-ти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакӣ.- Душанбе: Дониш, 2008. – 141-173.

Асар ба пешвои 900- солагии Ибни Сино эҷод гардида, дар он на танҳо шарҳи ҳоли аҳвол ва осори Аллома, балки муҳиту даври зиндагии Сино тасвир шудааст. Ин яке аз аввалин асарҳои таҳқиқотии роҷеъ ба Сино мебошад ва бо забони оммафаҳм қаламдод шудааст. Устод аввалин бор кӯшидааст, ки рӯйхати асарҳои мансуб ба Синоро рӯи қоғаз оварад. Аз сарчашмаҳои адабиву таърихӣ, ки устод дастрасашон кардааст, 76 номгӯй асари Шайхурраисро дарёфт кардааст. Айнӣ дар бораи «Алқонун» ва «Донишнома»-и ӯ маълумоти мухтасар оварда, чор рубоӣ, ду хикоя ва афсонаҳоро дар бораи Сино ба хонандагон пешкаш кардааст. Асар дорои расмхост, ки ба асар ҳусни тоза зам намудааст.

2.3. Сино дар адабиёти ҷаҳонӣ

46. Гуашон, М. Таъсири Сино ба Ғарб /Аз фаронса вӣ тарҷ. Н.Садовский, Ш.Бозор //Садои Шарқ.-1967.-№ 1.- С.126-134.

Шарқшиноси машҳури Фаронса дар силсилаи асарҳо ва мақолаҳои ба ҷараёни ҳаёту эҷодиёти Абӯалӣ ибни Сино навиштааш аввалин маротиба даъвоҳои беасоси олимони Ғарбро дар бобати қиммати илмӣ надоштани таълимоти Ибни Сино рад кардааст. Мақола як қатор далелҳои мушаххаси таъсири бузурги таълимоти Ибни Синоро ба инкишофи тиб,

фалсафа ва илми Ғарб дарбар мегирад. Тавассути мақола маълум мешавад, ки аввалин бор «Ал-қонун» дар миёни солҳои 1150-1187 ба забони фаронсавӣ тарҷума шуда, он ба қалами Герарди Кремонӣ тааллуқ дорад. Баъд беш аз 87 хели тарҷумаи ин асар бачо оварда шудааст.

47. Дар бузургдошти Сино //Садои Шарқ.-1980.-№8.- С.37-40.

Дар саҳифаҳои маҷалла андарзҳои донишмандони тамоми дунё ҷамъоварӣ шудаанд, ки яке аз дигаре беҳтар аст. Вале ҳамаи онҳоро меҳри беандоза нисбати ин родмарди бузург мепайвандад ва ба ҳайрат мегузорад. Гарчи Сино тоҷик аст, вале осори гаронбаҳову пураарзиши ӯро то ҳол дар тамоми мамолики ҷаҳон меомӯзанд.

48. Осимӣ, М. Абӯалӣ ибни Сино ва тамаддуни ҷаҳонӣ // Садои Шарқ.- 1980.- № 8.- С.3-11.

Мақолаи академик Муҳаммад Осимӣ мухтасаран аҳволу осори Синоро фаро гирифтааст. Муаллиф кӯшидааст, ки мақоми Синоро ба афкори Аврупо ва инкишофи илм, шеър, тиб, мусиқӣ, фалсафа ва дар амбастагӣ бо дигар илмҳо мавриди баррасӣ қарор бидиҳад. Муаллиф ғояҳои асосии асарҳои донишмандро кушода, навиштааст, ки «Ибни Сино ҳатто барои дарёфтани сабабҳои моддии ҳодисаҳои ба истилоҳ ҷавқуттабӣ низ кӯшида, исбот кардани шудааст, ки ин сабабҳо берун аз қонуниятҳои табиӣ воқеъ нестанд».

49. Турсунзода, М. Дар ситоиши Бӯалӣ //Тоҷикистони советӣ.- 1980.- 18 парел.

Рӯзнома матни пурраи баромади шоирро дар ҷашни ҳазораи мутафаккири оламшумул - Сино, ки дар Эрон ба вуқӯъ пайваста буд, интишор намудааст. Дар баромад ҳисси ифтихормандӣ

аз фарзандони шарафманди халқи тоҷик Синову Рӯдакӣ, Фирдавсиву Ҳофиз, Саъдиву Камол таҷассум гардидааст. Шоир қайд кардааст, ки осори ҷовидонии онҳо насиби тамоми миллатҳои гетӣ шудааст. Таассуф аз он хӯрдааст, ки натиҷаи ҷангу ҷидол ва ҳасадбарӣ бузургонро ба оворагиву сарсонӣ овардааст. Дар мақола даъват ба сулҳу салоҳ ва ваҳдати байналмилалӣ бараъло ҳис мешавад ва он ҳисси ватандӯстӣ ва ватанпарастии хонандаро бедор мекунад.

50. Мухтор, Ш. Ибни Сино ва шарқшиносони франсавӣ // Мухтор Ш. Адабиёти тоҷик дар Франция.- Душанбе, 1985.- С.42-61.

Таҳлилу тарғиби тарҷумаҳои асарҳои мутафаккири оламшумул Ибни Сино ба забони франсавӣ дар китоб таҷассум гардидааст. Мақому таъсири фалсафа ва тибби Ибни Сино дар Фаронса низ диққати муаллифро ҷалб намудааст ва мақола ба ақидаи ӯ нахусттарҷумаи соли 1658-и Ваттӣ ба шумор меравад. Ӯ асари Сино «Наҷот»-ро ба хонандаи франсавӣ ба ин васила пешкаш намудааст. Аз мақола доир ба тарҷумонҳои дигар, ба монанди Кардонн, Ҷ.Дармстеттер, Марӣ Гуашон, Мэрэн, Кара де Во, ба забони Франсавӣ маълумот хоҳед гирифт.

2.4. Сино дар адабиёти бадеӣ.

2.4.1. Дар наср.

51. Мирзоев А. Ҳикоятҳои оид ба Ибни Сино ва шахсияти ӯ.- Сталинобод: Нашрдавтоҷик, 1953.- 140 с.

Муаллиф дар асараш оиди шӯҳрати ҷаҳонии Сино ва ҳаёту эҷодиёти ӯ мухтасар нақл карда, аз афсонаву ҳикояҳои халқӣ ва «Бадоеъ-ул-вақоеъ»-и Восифӣ намунаҳоро пешкаш кардааст. Адабиётшинос аз сарчашмаҳои таърихиву адабӣ мавод ҷамъ-

оварӣ намуда, ба мо симои олим, табиб ва инсони комилро нишон додааст.

52. Шмеркин, С. Мунозара: Ҳикоя /Тарҷ. Аз русӣ Ш.Собиров // Шарқи Сурх.- 1960.- № 12.- С.36-42.

Аз сатрҳои аввалини ҳикоя маълум мешавад, ки ҳодисоту воқеаҳо айёми ҳичрати донишманд дар Ҳамадон сурат мегиранд. Нависандаи рус дар тасвири қиёфа, сару либос ва характери қаҳрамонҳо ба муваффақият ноил гаштааст. Ҳикоя устодона ба қалам дода шудааст. Муаллиф шукӯҳу мардонагиро дар образи Сино чунин акс намудааст: «Ибни Синои сарв-қомати сафедмӯи ҳамчун сафедори пире, ки аз шафақи шом нуронӣ шуда бошад, ба мунозара бо шайх Майхонӣ мерафт ...». Хонанда анҷоми мунозараро пас аз мутолиаи он мефаҳмад.

53. Улуғзода, С., Виткович В. Ибни Сино: Киноповест // Улуғзода С. Мунтахабот.- Душанбе, 1975.- Ҷ.3.- С.121-120.

«Ибни Сино» аввалин киносенарияи адабиёти тоҷик ба ҳисоб меравад. Дар асоси ин асар соли 1956 дар киностудияи «Ўзбекфилм» филмеро ба навор гирифтаанд ва сенарияи онро ҳамчун асари мустақили бадеӣ метавон қабул кард. Муаллифон дар асар ҳаёти пуршӯрушари Шайхурраисро бо бадеият тасвир кардаанд. Он дар бораи воқеоту ҳодисоти давр, волидайнӯ ҳамзамонони Сино маълумот медиҳад. Муаллифон тавонистаанд, ки қаҳрамонҳои асарро мувофиқи характерашон офаранд. Тарзи либоспӯшӣ, рафтору гуфтор, манзараҳои дилфиреб ва қиёфаи онҳо бо маҳорати баланд эҷод шуда, дили ҳар якеро ба худ ҷалб мекунанд. Забони форами қаҳрамонҳо ба асар хусну маънии тоза зам намудааст. Воқеоти завқовари ин киноповест касеро бетараф нахоҳад гузошт.

54. Сурат ва сирати Сино: Ҳикояҳо //Тарҷ. А.Алимардонов, Ҷ.Додалишоев.- Душанбе, 1980.- 118 с.

Сино дар ҷаҳон шӯҳрати беандоза дорад. Бесабаб нест, ки дар васфи ӯ ҳикояҳо, афсонаву латифаҳои зиёде офарида шудаанд ва дар онҳо сурату сирати Ибни Сино хувайдост. Дар китоб бо ҳикоеҳои «Сафарнома»-и Носири Хисрав, «Чаҳор мақола»-и Низомии Арӯзӣ, «Ҳадоиқ-ус-сеҳр»-и Рашиддудини Ватвот, «Ҳафт иқлим»-и Амин Аҳмади Розӣ, «Афсонаҳои Бӯалӣ»-и Субҳӣ ва чанде дигарон дучор меоем. Баъзеи ин ҳикояҳоро дар ҳаҷ қадом китобу маҷалла дарёфт карда наметавонед ва онҳо бо ҳамон тарзи эҷодгардида пешкаш шуда, шарҳи калимоти нофаҳмо дар зер оварда шудааст. Асар дорои қисмати «Тавзеҳот ва луғот» аст.

55. Ҳақими мумтоз: Нақлу ривоятҳо дар бораи Абӯалӣ ибни Сино /Мурат. Д.Обидов, Ҷ.Рабиёв.- Душанбе: Маориф, 1981.-71 с.

Дар китобча нақлу ривоятҳои наву тозае, ки дар зарфи ду-се даҳсолаи охир тавассути экспедитсияҳои фолклорӣ ва дӯстдорони эҷодиёти даҳанин халқ аз ноҳияҳои гуногуни ҷумҳурӣ ва маҳалҳои тоҷикнишини Ёзбекистон ҷамъоварӣ шудаанд, инъикос ёфтанд. Дар нақлу ривоятҳо мо Синоро гоҳ чун олими забардаст ва гоҳе чун табиби мӯъҷизакор, кимёгари мумтоз, табиатшиноси моҳиру мутахассиси пурдони соҳаи риёзиёт дармеёбем. Ҳангоми мутолиаи он хонанда як ҷаҳон лаззат мегирад.

56. Хусейнзода, Ш., Шарифов, Х. Бартариҳои рӯҳ ва қамоли ақл //Хусейнзода, Ш. Гуфтор аз ганҷи сухан.- Душанбе: Ирфон, 1985.- С.199-212.

Дар мақола оид ба ақидаҳои фалсафии забоншиносӣ ва шеърӯ адабиёт хонанда маводи ҷолибро пайдо карда метавонад. Нисбати таҳқиқотчиёни осори Сино низ ахбори муфид пайдо хоҳед кард. Абёти Сино-рисолаҳои «Ат-тайр», «Ҳай ибни Яқзон» ва «Саломон ва Абсол» дар мақола ба таври муфассал шарҳу эзоҳ дода шудааст

57. Ибни Сино //Ҳафт Аллома /Таҳия ва такмили Б.Шермухаммадов, Д.Обидзода.- Душанбе: Ирфон, 1994.- С.30-96.

Ин маҷмӯа қиссаву ҳикоя ва нақлу ривоятҳои мардумии аҳолии кишварҳои Тоҷикистон, Афғонистон ва Эронро дар бораи ҳафт алломаи Шарқ: Рӯдакӣ, Фирдавсӣ, Сино, Хусрав, Саъдӣ, Ҳофиз ва Ҷомӣ дарбар гирифтааст. Таҳиягарон 50 ҳикоеҳои аҷибу шавқоварро барои шумо ҷамъоварӣ намудаанд ва аз онҳо дар бораи зеҳни тезу зиракии Сино маълумот гирифта, ҳикояҳои «Бӯалӣ - кимёгар», «Сино ва илми симиё», «Табибии Абӯалӣ Сино» ва дигар нақлу ривоятҳои завқоварро мутолиа карда метавонед. Дар ҳикоеҳои «Чор шарти саломатӣ» Сино чунин гуфтааст: «Мунтазам бо кори ҷисмонӣ машғул будан, ҳафтае як маротиба ба ҳаммом рафтан ва ноҳуни дасту поро гирифтан, ҳар рӯз дар вақташ хӯрок хӯрдан ва ҳафтае ду бор либоси тоза пӯшидан».

58. Сатторзода, А. Абӯалӣ ибни Сино //Сатторзода, А. Адабиёти тоҷик /Китоби дарсӣ барои синфи 8.- Душанбе: Ава, 2009.- С.115-128.

Дар мақола омада, ки «Имом Ғазолӣ дар бораи Ибни Сино гуфтааст: «... Агар Букрот (Ҳиппократ) ва Ҷолинус (Ҳален) зинда шаванд, раво бувад, ки пеши китоби «Ал-Қонун» сачда кунанд». Ҳангоме, ки чунин мисраҳоро дар бораи абармард мехонед, ҳисси шарафмандӣ Шуморо фаро мегирад. Ё дигар нуқтаи назари муаллифи мақола: «Ба ивази ду китоби Абӯалӣ ибни Сино ва як китоби Ҳален, ки дар китобхонаи яке аз кардиналҳои дарбори папаи Рим будааст, чунин пули калон доданд, ки эҳтиёҷи бемористони ш. Монполеро (Фаронса) таъмин намудааст».

Иттилооти шавқовау муҳимро оди назари Ибни Сино ба дин, дониш ва афкори иҷтимоиро дастрас намуда, маҳфуму истилоҳҳои илмии тоза ба забони форсии тоҷикӣ офаридаи

Шайхурраисро дарёфт мекунед. «Ибни Сино – шоир» ва «Мероси илмӣ ва адабии Сино» қисматҳои ҷолиби мақола мебошанд.

2.4.2. Дар назм.

59. Абибов, А. Сино дар баёзҳо //Садои Шарқ.- 1980.-№7.- С.112 -115.

Абёти парокандаи Ибни Сино дар баёзҳо чамбоварӣ шудааст, вале аксар муаллифону мураттибони баёзҳо бо ҳукми анъана аз нишон додани сарчашмаҳо сарфи назар карда, ин ё он рубоӣ ва ё қасидаву ғазалеро ба Сино нисбат додаанд. Дар мақола байтҳоеро дучор меоед, ки дар маҷмӯаи ашъори ин Аллома наомадааст ва ин нусхаҳо аз ҳам фарқ доранд.

60. Воҳидов, С., Қулматов, Н. Абӯалӣ ибни Сино дар назми асрҳои XII-XV //Мақтаби советӣ.- 1980.- № 10.- С.44- 48.

Дар мақола шумо бо навиштаҳои Анвари Абевардӣ, Алишер Навоӣ, Фаридуддини Аттор, Санои Ғазнавӣ, Ҳоқонӣ, Ҳумоми Табретӣ, Абдурахмони Ҷомӣ ва дигарон ва бо шарҳи муаллифон ошно мегардед. Дар мақола на танҳо бо тавсифномаҳо, балки бо танқиди афкори Сино низ дучор меоед. Таъкибгарони ӯ пас аз хондани мақола аён мегарданд.

61. Миршакар, М. Ибни Синост номи ӯ: Шеър //Миршакар М. Асарҳои мунтахаб.- Душанбе: Ирфон, 1982.- С.56.

Шоири ширинкалом бо ҳиссиёти шарафмандӣ аз Аллома Ибни Сино сухан гуфтааст. Ӯ мегӯяд:

**Ибни Синост номи неки ӯ
Ки ба ҳикмат замонаро ларзонд.
Сарфарозам, ки халқи ҳар миллат
Писари худ ба ифтихораш хонд.**

Шоир оиди шӯҳрати ҷаҳонии Шайхурраис суҳанҳои воло гуфта, ҳамаи одамонро ба дӯстиву тифоқӣ даъват намудааст. Зеро хангоми оворагардиҳо Ибни Сино ба одамони ҳар қавму миллат ёрии беғаразонаи худро мерасонд.

62. Қаноат, М. Гаҳвораи Сино: Достон.- Душанбе: Ирфон, 1983.- 232 с.

Достон дар байни ашъоре, ки ба шахсияту қисмат ва осори безаволи алломаи қомуснигор Абӯалӣ ибни Сино эҷод шудааст, мавқеи намоёнро ишғол кардааст. Дар асар ҳаёти ин марди бузург аз айёми тифлӣ то дами марг ба таври муъҷаз шарҳу баён ёфтааст. Шоир лаҳзаҳои ҷолиби диққати зиндагии Сино ва кордониву маҳорати бемисли ӯро устокорона ба риштаи назм даровардааст.

Дар қисматҳои достон, ки даҳ «мушкилот»-ро дарбар гирифтаанд, воқеоти гуногуни ҳаёти Ибни Сино, ақидаву ҷаҳонбинии ӯ, аҳамияти осори пурбаҳояш баён ёфтаанд.

Ҳангоми мутолиаи ин достони завқовар хонанда ҳисси хастагиро эҳсос намекунад. Ибораву калимоти душворфаҳм дар поварақ оварда шуда, асар бо аксҳои зебо мучаҳҳаз гардидааст.

Дар китоб достон бо се забон тоҷикӣ, русӣ ва арабӣ интишор ёфтааст, ки ин доираи хонандагонро хеле васеъ мегардонад.

63. Собир, Б. Теги Сино // Собир Б. Бо чамидан, бо чашидан...- Душанбе, 1987.- С.119-120.

Ба ақидаи шоири ширинбаён Бозор Собир Сино ҷунон шӯҳратманди ҷаҳон гардидааст, ки ба боми шӯҳраташ касе ҳатто бо нардбон расида наметавонад. Шоир боифтихор мегӯяд, ки «Ҳафтод пушти Сино ёди ӯро мекунад, орзуву рӯҳи волою тавоно мекунад». Ҳини хондани шеър робитаи ногустании таърихиву имрӯзаи тоҷикон ҳис мешавад. Шоир хонандаро ба омӯзиши ҳаррӯзаи ниёгон даъват намуда, гуфтааст:

**Халки тоҷик теги ҷонбахшои Синоро гирифт,
Теги ҷонбахшои Сино рӯи дунёро гирифт...**

Ин шеър ҳисси ватанпарастии хонандаро бедор мекунад.

64. Гулрухсор, С. Бурчи Сино: Шеърҳо // Гулрухсор. Қасидаи кӯҳистон.- Душанбе, 1988.- С.26-32.

Силсилаи шеърҳои ба Ибни Сино баҳшидаи шоираи нозукаҷаёл аз «Зангӯлаҳо», «Мавло», «Роҳи қаҳкашон», «Бемаргӣ», «Се расми Сино», «Набз», «Бозгашт» иборат буда, пурҳиссиёту пурифтихоранд. Шоира дар шеърҳои ҳар чӣ бештар ёд кардани ниёгон ва як умр панду ҳикматҳои онҳоро омӯхтану тарғиб намуданро талқин намудааст:

65. Винокуров Е. Абӯалӣ Сино: Шеър /Тарҷумаи Алӣ Бобочон // Китоби дӯстӣ.- Душанбе: Адиб, 1989.- С.65- 66.

Ҳангоми мутолиаи шеър ҳисси ифтихормандӣ аз фарзанди барӯманди миллати тоҷик Сино шуморо фаро мегирад, ки дар тамоми ҷаҳон маълуму машҳур аст. Шоир бо воситаҳои бадеӣ табиби ғамхор будани Шайхурраис ва «ҳар сония пурқору пурандеша» будани ӯро тараннум мекунад. Дар шеър муаллиф номҳои гиёҳҳои тоҷикӣ «Мӯмиё» ва «Испанд»-ро хеле моҳирона истифода бурдааст. «Аз зиндагиат чист муроди ту ба дунё?» суол медиҳад шоир ва ба ҷавоби саҳеҳ медиҳад. Ҷавоб ба ин суол пас аз мутолиаи шеър ба шумо маълум мегардад.

66. Каримзода, Ҷ. Сино: Шеър //Каримзода Ҷ. Шукуфаҳои ормон.- Душанбе: Адиб, 1999.- С.16-17.

Вақти мутолиаи ин шеъри пурмазмун зиндагиномаи Аллома пеши назар меояд. Шоир бо ҳисси шарафмандӣ қайд мекунад, ки «Шифо»-и ту шифобахшандаи дунёст ва «Қонун»-ат давобахшандаи дилҳои афғор аст...

Ў дар бораи ҳичрату оворагардиҳои Ибни Сино сатрҳои пурсӯзу гудоз иншо намуда, ибраз медорад, ки «вале ҳаргиз нарафтӣ аз дили тоҷик», яъне мо тоҷикон бояд ҳамеша ёди Шайхурраисро пос дорем.

67. Шералӣ, Л. Араб гӯянд Синоро гурӯҳе //Лоик Шералӣ. Ангораҳо /Гулчини ашъор.- Душанбе: Эр- граф, 2009.- С.25-26

Шоири оташинсухан бо ифтихору шарафмандӣ нисбати гузаштагон ҳарф задааст. Ў Синоро «хиради накӯфарҷом» ҳисобида, бо ду забон эҷод шудани ашъори абадзиндаашро ифода намудааст. Лоик ба масъалаи нозуки мансубияти миллии Сино даст зада, ба онҳое, ки Синоро арабу турк меҳисобанд, бо далелҳо ҷавоб додааст:

**Бухоро пойтахти тоҷикон буд,
Дар он ҷо Бӯалӣ омад ба олам.
Дарӣ буда забонаш, лек омӯхт,
Забони ҷумла давру ҷумла одам....**

Баъдан шоир дар бораи забони форсӣ бо ғуруру ифтихор сухан гуфта, ба «даъвогарони ирқи Сино» хитоб мекунад, ки ин ҳама даъвоҳову ғавго ҳечанд, чунки онро хонандаи заки пас аз мутолиаи шеърҳои баландмазмуни шоир дармеёбад.

2. 5. Сино дар санъат.

2.5.1. Дар санъати тасвирий.

68. Абӯалӣ ибни Сино /Амали рассом И.Лисиков //Мактаби советӣ.- 1980.- № 10.- Муқоваи аввал.

Дар амали рассоми бомаҳорат ҷиҳатҳои асосии сурату сирати Ибни Сино, хусусиятҳои хоси ӯ, симои гарму дилкаш, назари амиқи мутафаккирона бо хусну таровати хоса ва

бадеияти махсус инъикос ёфтааст. Китоби даст ӯ ишора ба олиму донишманд будани Синост. Нигоҳи ӯ пурнур аст ва ба ояндаи дур нигарон аст. Аксро дида, кас ҳаловату лаззати эстетикӣ мегиред. Аксро чун воситаи аёнӣ дар дарси адабиёт ва намоиши китобӣ истифода бурдан мумкин аст. Дар қафои акс шумо харитаи сафарҳои Ибни Синоро дарёфт мекунед, ки он ба омӯзиши ҳаёту эҷодиёти Аллома кӯмак мерасонад.

69. Султонов, М. Медали чашнӣ бо акси Абӯалӣ ибни Сино // Султонов М. Аҳамияти «Рисолаи Саргузашт» дар омӯзиши аҳвол ва осори Ибни Сино.- Душанбе, 1980.- 51 с.

Медал дар Фаронса аз рӯи амали рассоми эронӣ Абулҳасани Сиддиқӣ сикка зада шуда, он ҳар як бинандаро ба вачд меорад. Нимпайкараи Шайхурраис бо маҳорату завқи баланд эҷод гардида, дар атроф байте ҷойгир аст, ки бо хуруфи форсист. Барои ихлосмандону тарғибгарони осори Сино ин сикка дарёфти хубест.

70. Султонов М. Тасвири Ибни Сино //Султонов М. Саргузашти Ибни Сино.- Душанбе, 1993.- С.48-52.

Тасвири Ибни Сино аз масъалаҳои мураккабу мушкил-писанде аст, ки то ҳол диққати муҳаққиқони аҳволу осори Шайхурраис, нигорандагону рассомон ва наққошонро ҷалб кардааст. Пас аз хондани мавод хонанда бо таҳқиқотчиён, бостоншиносон ва рассомоне, ки дар офаридану муайян намудани тасвири Сино заҳмат кашидаанд, шинос мешавад.

Тавассути мақола аксҳои Ибни Синоро дарёфт мекунед ва мебинед, ки онҳо маҳсули эҷодии рассомони миллатҳои гуногунанд.

71. Муқимов Р., Раҷабов А. Санъати замони Абӯалӣ Ибни Сино //Ибни Сино ва фарҳанги замони ӯ.- Душанбе: Дониш, 2005. - С. 226-259.

Дар мақола оиди санъати меъморӣ, хунарҳои намоишӣ ва муסיқии замони Ибни Сино сухан меравад. Муаллифон моро ба сайри замони Аллома мебаранд. Шумо аз мақола нисбати таърихи мақбараи Сомониён, чашнгирии идҳои қадимаи Наврӯз, Сада, Меҳргон, намудҳои рақс ва мутрибону овозхонони асрҳои IX- X иттилоот гирифта метавонед. Инчунин аз он бобати муסיқии давраи Сомониён бисёр навғониҳои ҷолибро мутолиа кардан мумкин аст.

2.5.2. Дар санъати ҳайкалтарошӣ.

72. Акси пайкараи Ибни Сино дар Афшана (Бухоро) / Аксбардор А.Кулешов //Туристские центры Узбекистана.- М., 1984.- С. 160-161.

Агар хоҳед, ки пайкара ва осорхонаи Ибни Синоро дар зодгоҳаш бинед, китоби тавсияшударо дарёфт намоед. Вақте ки аксхоро мебинед, эҳсосоти гуворое шуморо фаро мегирад. Ибни Сино чун хуршеди тобонест байни осмони софу дарахтони сабзпӯши диёри зебоманзари худ ва ба дили бинанда нури маърифату зиндагӣ мепошад.

Дар баробари дидани акси пайкараи аллома акси осорхонаи Сино ва лаҳзае дохили он пеши назар меоред. Аксҳо ранга аксбардорӣ шудаанд ва қиёфа, сару либос, иншоот бо маҳорати хоса офарида шудаанд.

73. Мақбараи Сино дар Ҳамадон /Акси М.Олимпур //Шифо.- 1992.- №1.- Муқоваи охир.

Муҳиддин Олимпур бо маҳорати баланд мақбараи донишманди беназирро ба бинанда бо тамоми зебоиву ҳашамат пешкаш кардааст. Акс ранга буда, атрофаш бо чароғҳои фурузонии хурду бузург оро дода шуда, ҳар якero хох-нохоҳ ба худ мекашад. Мақбара зиёратгоҳи ҳамагон аст. Ҳар касе ки ба Эрон сафар намояд, хатман ин чоро зиёрат мекунад. Дарахтони

сабзу хуррам атрофи мақбара хусни иловагӣ зам намуда, аз вазидани шамолаки форам алвоч мехӯранд. Дар зери акс шоҳбайти Ибни Сино бо забони форсӣ сабт гардидааст.

74. Пайкараи Сино дар Душанбе /Акси М.Олимпур //Шифо.- 1992. -№1.- Муқоваи аввал.

Кас ба пайкараи озоду қомати баланди Ибни Сино дида дӯхта, фахр мекунад, ки чунин родмарди оламшумулро модари тоҷик зодааст. Синоӣ бовиқор китоберо дар даст дорад ва ба насли оянда онро воғузур карданист. Акс ранга аккосӣ шудааст. Осмони софу беғубор ва дарахтони сабзпӯш Ибни Синоро ба оғӯши худ гирифта, ҳар як бинандаро ба сӯи худ ҷалб мекунад. Китобҳои кушодаи назди пайкара панҷ қитъаи олам аст, ки пеши фазилату хиради Сино сари таъзим фуруд овардаанд.

Ин расм ҳисси ватанпарастии хонандагонро бедор мекунад. Пас аз дидани акси рангаи маҷалла хонанда як ҷаҳон лаззати эстетикӣ мегирад, чунки суратгир пайкараро хеле моҳирона аксбардорӣ кардааст.

2.5.3. Дар санъати мусиқӣ, театр ва кино.

75. Раҷабов, А. Афкори эстетикӣ олим //Комсомолии Тоҷикистон.- 1979.- 28 январ.

Дар мақола андешаҳои мутафаккир оиди мусиқӣ ва мақоми он дар ҳаёти ҷомеа ва инсон баён гардидааст. Аз мақола маълум мегардад, ки мусиқӣ аз нигоҳи Сино аҳамияти бузурге дошта, «хатто кӯдаки гирёнро чун садои форуму рӯхнавози модар ором мекунад». Санъати мусиқӣ аз назари Сино ин донишҷӯ мизони ҳис, даркунии зебоипарастиву фазилатҳои хуби даркунии одамон аст.

76. Низомов, А. Шоир ва мусиқӣ //Тоҷикистони советӣ.- 1980.- 20 сентябр.

Муаллифи мақола хеле хуб қайд кардааст, ки агар оҳанг дар пардаҳои баланд садо диҳад, дар дил хашму ғазаб ва шиддат ва агар дар пардаҳои паст садо диҳад, ҳалимию мафтунӣ тавлид мекунад. Ибни Сино ғайр аз файласуфу табиб, риёздону шоир буданаш, мусиқишинос ҳам буд. Тавассути мақола маълум мешавад, ки асари калонҳаҷми ӯ «Чавомеъ илм ал-мусиқӣ», ки бо забони русӣ чоп шудааст, зиёда аз сад саҳифаро дарбар гирифтааст. Ибни Сино на танҳо дар назарияи мусиқӣ, балки дар тавсифи асбобҳои мусиқӣ низ саҳмгузор будааст.

77. Рабиев, А. Оғози умри ҷовид: Қиссаи саҳнавӣ // Дӯстонро намефурушанд.- Душанбе, 1989.- С.108-144.

Ҳусайн, Шифо, Ҷобир, Ситорабону, Маҳмуд, Саркарда, Нӯҳ бинни Мансур, Расул, Абӯбақри Барқӣ, китобдор ва дигарон қаҳрамонони қиссаи завқовар мебошанд. Қисса лаҳзаҳои мутаассири ҳаёти Ибни Синоро фаро гирифта, хонандаро бо даври замона ва атрофиёни давраи ҷавонии мутафаккир ошно месозад ва аз он маълум мегардад, ки аз синни ҷавонӣ мутафаккир дӯсту душманони зиёд доштааст. Ин душманон душманони илму маърифатанд ва ҳамеша дар кӯшиши инкор намудани маҳорату дониши беҳамтои Ҳусайни ҷавонанд. Соли 1980 ҳангоми ҷашни ҳазораи Сино аз рӯи ин қисса дар студияи телевизион намоишномае ба тасвир расида буд.

78. Улуғзода, С., Виткович В. Ҷавонии Ибни Сино: Достон барои театр, дар ду қисм ва ҳафт намоиш //Улуғзода С. Қиссаҳои драмавӣ.- Душанбе, 1984.- С.220-274.

Воқеоти асар дар айёми ҷавонии Ибни Сино сурат мегиранд. Шумо ба воситаи ин асар омилҳои ҳамчун шахсият, олим ва табиб ташаккул ёфтани Бӯалиро дониста мегиред. Лаҳзаҳои ишқиву романтикии намоишнома, ки зодаи ҳаёлотӣ муаллифонанд, хеле ҷозибадор ифода ёфтаанд.

Шумо бо шахсиятҳои ин давраи зиндагии Ибни Сино – Ситорабону, Ноҳид, Абӯтоҳир, Хуррам, Шамс, Убайд, Наҳвӣ ва дигарон шинос мешавед.

Муаллифон образи маъшуқаи Сино – Ноҳидро хеле барҷаста офаридаанд. Ин шохдӯхтари соҳибҷамол ва далеру доно аст. Воҳӯрии нахустини ӯ бо Хусайн (Сино) дар китобхона ба вуқӯъ мепайвандад, ки ин аз доноияш дарак медиҳад. Хусайн бошад, бо қаду қомати расо ва доноиву зиракиаш ҳамаро моту мабхут кардааст. Аз забони ӯ ва ҳамроҳонаш мо на як бору ду бор ашъори пурқиммати Шайхурраисро мешунавем. Забону услуб, ороиши саҳна ва либоси қаҳрамонон хоси замони Ибни Синоянд.

79. Даниэлов, М. «Абӯалӣ ибни Сино» //Тоҷикистони советӣ.-1958.- 15 январ.

Филми бадеии ранга хеле тамошобоб буда, бозии ҳунармандон касро ба ҳаяҷон меорад. Бо воситаҳои бадеӣ мучассам гардонидани образҳои бузургтарин ходимони илму фарҳанг қори бағоят душвор, вале шарафнок аст. Муаллифи мақола ба бозии ҳунармандон баҳо дода, аз камбудиву пешравиҳои филм ҳарф задааст. Дар филм ҳунармандони бомаҳорати тоҷику ўзбек нақш офарида, таъби бинандаро шод кардаанд.

80. Ҳамроев, А. «Абӯалӣ Сино» //Комсомолии Тоҷикистон.-1980. - 15 июн.

Дар мақола тайёри ва ба наворгирии филми ҳуччати дусериягии «Абӯалӣ Сино» шарҳу баён ёфтааст. Лаҳзаҳои филм дар шаҳрҳои бостонии Бухоро, Урганҷ, Хива, шаҳрҳои Маскаву Санкт-Петербург ва Душанбе дар мавзеоти зебоманзар ба навор гирифта шудаанд. Ба таҳиягар Марворид Қосимова муяссар шудааст, ки ҳозираву гузаштаро хеле устокорона пайваст

намояд. Шумо дар филм бо таърихи бою қадимаи халқи тоҷик ошно мегардед.

2.6. Сино дар тиб.

81. Шаҳобуддинов, С. Пешгуфтор: Андар ситоиши таҳамтани размгоҳи марг.- «Ал-қонун» китобест дар бобби худ беҳамто.- Аҳамияти тиббии «Ал-қонун».- Зарурати ба забони тоҷикӣ гардонидани «Ал-қонун».- Собикаи тарҷума.- Баъзе мулоҳизаҳо оид ба тарҷумаи русии «Ал-қонун».- Сабки тарҷума.- Баъзе ҷиҳатҳои фарии тарҷума.- Оид ба нусхае, ки асли тарҷума қарор гирифтааст //Сино, А. Қонуни тиб.- Душанбе, 1989.- Кит.1.- С.7-30.

82. Шаҳобуддинов, С. Ҳар як дард дармонҳо дорад (Охирсухани мутарҷим) //Сино, А. Қонуни тиб.- Душанбе, 2005.- Кит.5.- С.163-168.

Муаллифи мақола ақида дорад, ки давои дардхоро тавассути китоби «Ал-қонун» Сино рафъ кардан мумкин аст ва мо мехоҳем, ки шумо хонандаи зақӣ ин ақидаро дар мақола дарёбед.

2.7. Дастурҳои методии библиографӣ бахшида ба Сино.

83. Синои абадзинда: Дастури методӣ /Тарт. О.Абдуллоев, М.Толибов /Вазорати маданияти РСС Тоҷикистон; Хонаи эҷодӣи халқи республика.- Душанбе, 1979.- 9 с.

Дастур дорои нақшаи шаби адабӣ - мусиқӣ аст, ки онро на танҳо дар китобхонаҳо, балки дар мактаб низ гузарондан мумкин аст. Дастур ба омӯзгорон ва китобдорон маслиҳатҳои пурқиммате медиҳад, ки то ҳол аҳамияти худро гум накардаанд.

84. Абӯалӣ ибни Сино: Маслиҳатҳои методӣ ба ёрии китобхонаҳои оммавӣ ба муносибати 1000- солагии зодрузаш / Тарт. М. Камолова, С.Муҳиддинов; КДР Тоҷикистон ба номи А.Фирдавсӣ.- Душанбе, 1980.- 13 с.

Дар дастур тартибдиҳандагон барои кормандони китобхонаҳо нақшаи тахминии намоиши китобӣ, шаби назм, хониши баланд ва шабнишиниро пешниҳод кардаанд. Чунончи шабнишии «Сино -Шайхурраис» номгузори шуда, дорои шаш қисм: «тарҷумаи ҳоли Абӯалӣ ибни Сино», «Сино-олими файласуф», «Сино-олими тиб», «Ибни Сино - табиатшинос», «Сино – нависанда ва шоир», «Сино -муסיқишинос» мебошад, ки вобаста ба ҳар яке аз онҳо рӯйхати адабиёт пешкаш мешавад.

85. Олим ва мутафаккири барҷастаи Шарқ: Нишондиҳандаи тавсиявии адабиёт ба муносибати 1000- солагии зодрузи Абӯалӣ ибни Сино / Тарт. М.Акобиров, Ф.Шаҳидӣ.- Душанбе, 1980.- 32 с.- Матн ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ.

Дастур бо «сарсухан» оғоз гардида, пас аз он дар бораи ҳолу аҳвол ва эҷодиёти мутафаккири бузург маълумот дода шудааст. Аз қисматҳои «Асарҳои гениалии Сино», «Ашъори Ибни Сино», «Ҳаёт ва эҷодиёти мутафаккири бузург», «Абӯалӣ ибни Сино дар адабиёти бадеӣ» ва дастур оиди Ибни Сино маълумот пайдо менамояд. Нашри мазкур аз дигар нашрҳо бо фарогирии зиёди мавод фарқ мекунад.

86. Ҳусейнзода Ш., Шарифов, Х. Рӯйхати адабиёт // Ҳусейнзода Ш., Шарифов Х. Мақоми Сино дар шеърҳои адаби тоҷик.- Душанбе, 1985. – 115 с.

Хонанда аз рӯйхат маълумоти зиёде, ки оиди китобҳои ватаниву хориҷии шомили ҳаёту осори ин донишманди машҳур

чамъоварӣ шудаанд, гирифта метавонад. Шумо асарҳои муҳаққиқон, шоирони классики муосири тоҷику форсро дастрас хоҳед кард. Дар он 9 асари Сино, 8 асари муҳаққиқони тоҷик ва 15 асари олимони Эрон, ба монанди Низомии Ганҷавӣ, Носири Хусрав, Абӯбакри Наршахӣ, Забехулло Сафо, Саид Нафисӣ ва дигарон, инъикос ёфтаанд.

3. КҮМАКФЕҲРИСТҲО

3. 1. КҮМАКФЕҲРИСТИ АЛИФБОИИ АСАРҲО

А

Авчи зуҳал.-	4
Азҳавия.-	1
Алвоҳия.-	1
Андар баёни бемориҳо ва сабабҳои онҳо.-	6
Андар баёни бемориҳои андомҳои зоҳирӣ ва тарафӣ, ки шомили ду мақола бошад.-	6
Андар баёни бемориҳои асаб, ки аз як мақола иборат аст.-	6
Андар баёни бемориҳои захдон, ки аз ҷаҳор мақола иборат аст.-	6
Андар баёни бемориҳои сар ва мағз, ки он аз панҷ мақола иборат аст.-	6
Андар баёни бемориҳои ҷузъии инсон, ки ҳар як андомро аз сар то пой падида оянд.-	6
Андар баёни доруҳои мураккаб (қарободин).-	6
Андар баёни доруҳои мураккабе, ки андар Қарабодинҳо ба тартиб омадаанд ва аз дувоздаҳ мақола иборат аст.-	6
Андар баёни доруҳои мураккаби санҷидашудаи ҳар як беморӣ ва ҳашт мақола иборат аст.-	6
Андар баёни захрҳо, ки аз панҷ мақола иборат аст.-	6
Андар баёни иллатҳои мақъад, ки аз як мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ниёзмандӣ ба доруҳои мураккаб.-	6
Андар баёни омосҳо ва тобишҳо, ки аз ду мақола иборат аст.-	6
Андар баёни он гусастани пайвастагии, ки ғайри гусастагии ба бастану шикастан алоқаманд бувад ва ин аз ҷаҳор мақола иборат аст.-	6
Андар баёни оростагӣ, ки аз ҷаҳор мақола иборат аст.-	6
Андар баёни пешогоҳӣ ва ҳукмҳои бӯҳрон, ки аз ду мақола иборат аст.-	6
Андар баёни пистон ва ҳолатҳои он, ки аз як мақола	

иборат аст.-	6
Андар баёни сурноӣ ва меъда ва ҳолатҳои онҳо, ки аз панҷ мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳадди тиб ва мавзӯҳои он, ки андар умури табииянд.-	6
Андар баёни ҳолатҳои андомҳои таносулии мардон, ки аз ду мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои бинӣ, ки аз ду мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои вора ва ҳар ду лаб, ки аз як мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои гулӯ, ки аз як мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои гурда, ки аз ду мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои гӯш, ки аз як мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои дандонҳо, ки аз як мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои дил, ки аз ду мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои обғаҳ ва пешоб, ки аз ду мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои рӯдагон ва мақъад, ки аз панҷ мақола иборат аст.-	6
Андар баёни чигар ва ҳолатҳои он, ки аз чаҳор мақола иборат аст.-	6
Андар баёни шикастабандӣ, ки аз се мақола иборат аст.-	6
Андар баёни ҳолатҳои шуш ва сина, ки аз панҷ мақола иборат аст.-	6
Андар бемориҳои чузъие, ки хосси ягон андом нестанд ва андар баёни оростагӣ.-	6
Андар ҳолатҳои даҳон ва забон, ки аз як мақола иборат аст.-	6
Андар ҳолатҳои захрабон ва испурч, ки аз ду мақола иборат аст.-	6
Андар қонунҳои табиӣи доруҳои сода ва шинохтани қувваҳои онҳо.-	6
Андар нигоҳ доштани тандурустӣ, ки аз як фасл ва панҷ таълим иборат аст.-	6
Андар таснифи ҷиҳатҳои муолиҷа ба ҳасби бемориҳои ҳамагонӣ, ки шомили сиву як фасл аст.-	6

Андар ташреҳи чашм ва ҳолатҳову бемориҳои он, ки аз чаҳор мақола иборат аст.-	6
Андар умури ҳамагонии пизишкӣ.-	6
Андар шинохтани доруҳои сода.-	6
Ашъор ба ҳуруфоти арабиасос.-	4

Б

Бо душмани ман чу дӯст бисёр нишаст.-	10
---------------------------------------	----

Г (Ғ)

Гуфтори ҳамагонӣ андар баёни табҳо, ки аз ду мақола иборат аст.-	6
Ғазалиёт.-	4

Д

Давоҳои дарди дил.-	1
Дар аворизи ин умури табиӣ, ки гуфта шуд ва муносибати баъзе ва умуре, ки ба муносиботи онҳо тааллуқ мегирад.-	1
Дар ақсоми улуми ақлия.-	1
Дар асбоб ва мабодии табиӣ.-	1
Дар баёни кайфият ва иллатӣ будани замин.-	1
Дар баёни тақсими нуфус.-	1
Дар бораи санъати шеърӣ.-	17
Дар зикри сабабҳои раъд.-	1
Дар умуре, ки оризи табиӣ аст аз ҷиҳати он ки кам мебошанд.-	1
Дар ҳақиқат ва кайфияти силсилаи мавҷудот ва тасалсули асбоби мусаббабот.-	1
Дар ҳаракат ва макону замон.-	1
Донишнома.-	1,2,17
Доруҳои сода ба тартиби абҷад.-	6
Достони Саломон ва Абсол.-	1

З

Зафарнома.-	1,11
-------------	------

И

Илоҳиёт,-	1,2
Ишорот ва танбеҳот.-	1,2,17

К (Қ)

Китоби ҳидоя.-	1,2
«Китоб-уш-шифо».-	1
Қавн ва фасод.-	1
Қасидаи «Айния».-	1,2,4,12
Қиссаи Зинда писари Бедор.-	14
Қонуни тиб.-	6
Қитъаҳо.-	4
Қурозаи тадиёт.-	1

М

Мабдаъ ва маод.-	1,2
Мантиқ.-	1,2
Мантиқи машриқия.-	2
Махориҷ-ул-хуруф ё асбоби худус-ул-хуруф.-	1
Маҷмӯаи шеърҳо.-	3
Меъёр-ул-уқул дар фанни ҷарри исқол.-	1
Муршид-ул-кифоя.-	1

Н

Нафс.-	1,2
Наҷот.-	17

О

Осмон ва ҷаҳон.-	1
Осор.-	2
Осори мунтахаб.-	1

П

Пирӯзинома.-	5
--------------	---

Р

Рисола андар ахлоқ.-	2
Рисолаи Саломон ва Абсол.-	2
Рисолаи аҳд.-	1
Рисолаи ишқ.-	1,2,17
Рисолаи мусикӣ.-	1
Рисолаи рафс.-	1
Рисолаи саргузашт.-	1,2
Рисолаи қадр.-	1
Рисолаи Ҳай ибни Яқзон.-	2
Рисолаи худуд.-	1,7
Рисолат-ат-тайр.-	2
Рисолат-ут-тайр.-	1,5
Рисолаҳои тиббӣ.-	1
Рубоиёт.-	4,15

С

Саломон ва Абсол.-	5,13
Саргузашт.-	5
Сирри худро ту ниғаҳ дор зи ҳар бурдаҳабар.-	16
Сифати паймонаҳо ва санғҳо аз Кунноши Соҳир.-	6

Т

Табиӣёт.-	1,2
Табиӣёт ва илоҳиӣёт.-	2
Тадбири манзил.-	1
Тафсири Қуръон.-	2
Таҳсил-ус-саодат.-	1
Таъбир-ур-рӯъё.-	1
Таълиқот.-	8

У

Урчуза-фи-тиб.-	1
Уюн-ал-ҳикмат.-	2

Ф

Феълу инфиол ва қисматҳои он.-	1
--------------------------------	---

Ҳ

Ҳай Ибни Яқзон.-	1,5,14
Ҳаром аст даҳ чиз бар родмард.-	9
Ҳикмат.-	1,2
Ҳикмати арӯз.-	1
Ҳикмати машриқия.-	1,2

Ш

Шеърҳо.-	3,4
----------	-----

Ба забони русӣ

Бейты.-	4
Газели.-	4
Двустиишия.-	4
Китъа.-	4
Поэма о душе.-	4
Рубаи.-	4
Стихи.-	4
Трактат «Об определениях».-	7

3.2. КЎМАКФЕҲРИСТИ АЛИФБОИИ АШХОС

А

Абдуллоев О.-	83
Абдуллоев Ш.-	28
Абибов А.-	59
Абсол.-	1,5,13,19,56
Абӯбакри Барқӣ.-	77
Абӯбакри Наршахӣ.-	86
Абӯтоҳир.-	78
Айнӣ К.-	4,35,41,45
Акобирова М.-	85
Алимардонов А.-	28,54
Алишер Навоӣ.-	60
Алой.-	17

Амин Аҳмади Розӣ.-	54
Амиркулов С.-	22
Анварии Абевардӣ.-	60
Асадуллоев И.-	28
Асрорӣ В.-	22
Аттор Ф.-	60
Афсаҳзод А.-	42
Ашӯров Ғ.-	1,31

Б

Барқӣ А.-	77
Бедор.-	14
Бертельс Е.Э.-	41
Бобочон А.-	65
Бобочонов П.Б.-	28
Бозор Ш.-	46
Болтаев В.-	41
Борисов А.-	41
Брагинский И.С.-	41
Букрот (Ҳиппократ).-	58

В

Вазиров З.-	33
Ватвот Р.-	54
Винокуров Е.-	65
Виткович В.-	53,78
Восиев К.-	23
Восифӣ.-	51
Воскобойников В.-	21
Воҳидов С.-	22,60

Г (Ғ)

Ганҷавӣ Н.-	86
Гольц Т.-	22
Гуашон М.-	46,50

Гулрухсор С.-	64
Ғазнавӣ С.-	60
Ғафуров, Б.-	40,41

Д

Даниэлов М.-	79
Дармстеттер Ч.-	50
Диноршоев М.-	1,2,7,22,31,36
Додалишоев Ч.-	54

З

Забехулло Сафо.-	86
Завадовский Ю.Н.-	41
Занд М.-	3
Зинда.-	14

И

Илолов М.И.-	28
--------------	----

К (Қ)

Камол.-	49
Камолова М.-	84
Кара де Во.-	50
Кардонни.-	50
Каримзода Ч.-	66
Козловского Я.-	4
Комилов А.Ш.-	28
Кошифӣ Хусайн Воиз.-	33
Кулешов А.-	72
Қунноши Соҳир.-	6
Қаноат М.-	62
Қосимова М.-	80
Қулматов Н.-	22,60

Л

Лисиков И.-	68
-------------	----

Лоиқ Ш.- 67

М

Маниёзов А.- 4
Марворид Қосимова.- 80
Мардонов Т.- 4
Марупов Р.Б.- 28
Маҳмадов А.Н.- 43
Маҳмуд.- 77
Мир Алии Ҳамадонӣ.- 33
Мирзод Т.- 38
Мирзоев А.- 3,41,51
Мирзозода Х.- 37
Миршакар М.- 61
Муллоаҳмадов М.- 28
Муқимов Р.- 28,71
Мурод С.- 8
Мухтор Ш.- 50
Муҳаммад Али Ҳакими Илоҳии Фариданӣ.- 12
Муҳаммадхоҷаев А.- 28
Муҳиддинов С.- 84
Мэрэн.- 50

Н

Навой А.- 60
Наққош Х.- 34
Наршаҳӣ А.- 86
Наҳвӣ.- 78
Низомии Арӯзӣ.- 54
Низомии Ганҷавӣ.- 86
Низомов А.- 76
Носири Хисрав.- 54
Ноҳид.- 78
Нӯҳ бинни Мансури Сомонӣ.- 11,78

О

Обидов (Обидзода) Д.-	44,55,57
Одинаев Ё.-	13,14
Олимпур М.-	73-74
Осимӣ М.-	1,48
Охунова С.-	39

Р

Рабиев А.-	77
Рабиев Ҷ.-	55
Расул.-	77
Раҳмонов А.-	21
Раҷабов А.-	28,71,75
Раҷабов Н. Р.-	28
Рашиддудини Ватвот.-	54
Рӯдакӣ.-	49,57

С

Садовский Н.-	46
Саид Нафисӣ.-	86
Саломон.-	1,5,13,19,56
Салмони Соваҷӣ.-	33
Санои Ғазнавӣ.-	60
Саркарда.-	77
Сатторзода А.-	58
Сатторов А.-	22
Сафо З.-	86
Саъдӣ.-	49,57
Семёнов А.А.-	41
Сироч Ф.-	8
Ситорабону.-	77-78
Собир Б.-	63
Содиқова Н.-	28
Субҳӣ.-	54
Сулаймонов С.-	1,2,7,28

Султонов М.-	27,32,69-70
Султонов (Султонзода) У.-	12,13,14,19,24,29,41

Т

Толибов М.-	83
Турсунзода М.-	49
Турсунов А.-	22

У

Убайд.-	78
Улуғзода С.-	25,53,78

Ф

Фаридуддини Аттор.-	60
Факторович П.М.-	41
Фирдавсӣ.-	49,57

Х (X)

Хаскашев Т.-	22
Хуррам.-	78
Хусрав Н.-	57,86
Ҳай ибни Яқзон.-	5,14,18,19,38,56
Ҳамадонӣ Мир Алӣ.-	33
Ҳамроев А.-	80
Ҳоқонӣ.-	60
Ҳофиз.-	49,57
Ҳошим Р.-	20
Ҳумоми Табрезӣ.-	60
Ҳусайн.-	77
Ҳусайн Воизи Кошифӣ.-	33
Ҳусейнзода Ш.-	4,5,22,26,56,86

Ч

Чалилов А.-	22
Чобир.-	77

Цолинус (Хален).-	58
Цомӣ А.-	57,60
Цонфидо А.-	11

Ш

Шамс.-	78
Шарифов Х.-	4,5,22,26,36,56,86
Шаҳидӣ Ф.-	85
Шаҳобуддинов С.-	6,81-82
Шералӣ Л.-	67
Шермуҳаммадов Б.-	18,57
Шифо.-	77
Шмеркин С.-	52
Шукуров М.-	35

Ю

Юсуф.-	19
--------	----

Я

Якубовский А.Ш.-	41
------------------	----

Ба забони русӣ

А

Аристотель.-	28
--------------	----

Б

Бабаев А.Б.-	28
--------------	----

В

Вызго Т.С.-	28
-------------	----

И

Исомиддинов А.И.-	28
-------------------	----

	М	
Майтдинова Г.М.-		28
Мансуров Х.Х.-		28
Мардони Т.-		28
Махмадов А.Н.-		28
Мираджов Г.К.-		28
	Н	
Низамов А.-		28
Нуралиев Ю. Н.-		28
	О	
Одинаева Л.Э.-		28
	П	
Пирумшоев Х.-		28
	Р	
Рахимов М.Х.-		28
Рожанская М.М.-		28
	С	
Соатов И.С.-		28
	Х	
Хасанов Ф.Д.-		28
Хусейнов К.-		28
	Ш	
Шарофов М.У.-		28

МУНДАРИҶА

Пешгуфтор	3
Санаҳои муҳими ҳаёт ва эҷодиёти Абӯалӣ ибни Сино	8
1. Осори Сино	
1.1. Осори мунтахаби Сино.....	10
1.2. Маҷмӯа ва асарҳои алоҳидаи Сино.....	12
1.3. Осори Сино дар маҷмӯаҳои алоҳида.....	17
1.4. Осори Сино дар саҳифаҳои матбуоти даврӣ.....	18
2. Адабиёт дар бораи рӯзгори осори Сино	
2.1. Асарҳои алоҳида.....	21
2.2. Сино дар китобу маҷмӯаҳои алоҳида ва матбуоти даврӣ.....	26
2.3. Сино дар адабиёти ҷаҳонӣ.....	32
2.4. Сино дар адабиёти бадеӣ.....	34
2.4.1. Дар наср.....	34
2.4.2. Дар назм.....	38
2.5. Сино дар санъат.....	41
2.5.1. Дар санъати тасвирӣ.....	41
2.5.2. Дар санъати ҳайкалтарошӣ.....	43
2.5.3. Дар санъати мусикӣ, театр ва кино.....	44
2.6. Сино дар тиб.....	47
2.7. Дастурҳои методии библиографӣ бахшида ба Сино	47
3. Кӯмакфехристҳо	
3.1. Кӯмакфехристи алифбоии асарҳо.....	50
3.2. Кӯмакфехристи алифбоии ашхос.....	55

АБУАЛИ ИБН СИНА
(Рекомендательный указатель литературы)

На таджикском языке.

Составители: **Наргис Латипова,**
Джурабой Раджабов,
Курбан Авганов.

Редактор: **Мухаббат Юсупова**

Под общей редакции канд. пед.
науки, доцента **Курбана Авганова**

Отв. за выпуск **М.Карликова**

Компьютерный
набор **Холбиби Пираевой.**

Сдано в печать 24.10.2011 г. Разрешено в печать 31.10.2011 г.
Формат 60x84 ¹/₁₆. Гарнитура Литературная. Объем 4.0 п.л.
Бумага офсетная. Печать офсетная. Тираж 500 экз.
Заказ № 90/11.

Издательство **«Истедод».**
734025, г. Душанбе, проспект Рудаки, 36.
Тел.: 221-95-43. E-mail: istedod2010@mail.ru.